

Τὸ προπύλαιον

El Propileu

Fòrum d'informació i de diàleg
del Museu de Montserrat

23 Desembre de 2018

Χαῖρε – Salve – Hola!

Quaranta anys no són res!

Josep de C. Laplana

Director del Museu de Montserrat

És la primera vegada que em passa. Hi ha tantes coses i tan variades, i el panorama social en què ens movem és tan complex que no sé com començar.

Una de les coses del Museu de Montserrat que ha tingut més ressò mediàtic darrerament han estat –no entenc per què– els meus 40 anys al davant del Museu. Us ben asseguro que jo no en sabia res de res i que els col·laboradors que treballen amb mi i el grup d'assessors del MDM em van organitzar un *Parsiphal* a Santa Cecília i, babau de mi, jo sense sospitar-ne res. A les quatre o cinc entrevistes que m'han fet a la premsa i a les teles (també TVE) en aquesta avinentesa ja vaig explicar tot allò que és explicable sobre la situació en què ens trobem al Museu de Montserrat. La manca d'espai ens té en una situació angoixant. El dipòsit de reserva ja el tenim a rebentar, els materials de muntatge de les exposicions, vitrines, peanyes i envans de fusta ja no sabem on guardar-los. Fa vint anys que tenim desats en caixes a la reserva els materials arqueològics procedents de Banca Jové, que vam acceptar de Caja Madrid, perquè eren de gran interès i volíem que es quedessin a Catalunya; tot i que vam contreure el compromís d'exposar-los, encara dormen el somni dels justos.

Quan la ministra Carme Chacón, cap al 2007, va propiciar la consolidació de les places del davant de la façana gran de Montserrat es van “descobrir” uns espais subterranis, amb paret mitgera al Museu, que ens van dir que servien per a ampliació de l'espai museístic destinat a l'arqueologia i a les cultures llunyanes. L'obra principal i més costosa ja està feta; falten solament els acabats, que els van deixar per a una segona etapa que mai no ha arribat, especialment per les tenses relacions entre el govern de Madrid i la Generalitat. Empènyer en aquest sentit ens és de vida o mort per al Museu de Montserrat.

Què més? Doncs si llegiu aquest *Propileu* veureu que estem embrancats en diversos projectes bastant importants però,

tot i que no són tan urgents com el de l'espai per a l'arqueologia, estan més al nostre abast i hem pogut moure els fils perquè tirin endavant.

Encara em sento amb un nus a la gola per les floretes que m'han llançat aquests dies pels 40 anys al davant del Museu. M'he sentit molt estimat pels qui m'envolten i encara pels de més enllà. Però també m'ha quedat com un mal de ventre perquè no sé si tinc facultats per a correspondre a tants amics. Jo crec que perpetuar-se en un càrrec no és cap mèrit. Tot ha estat qüestió de fer la feineta de cada dia i deixar que passi el temps, un any rere un altre. Penso que té més mèrit la publicació dels deu anys d'*El Propileu*, quan tothom em vaticinava que seria una publicació efímera, i els tres anys i escaig de l'Institut Art i Espiritualitat Sean Scully de Santa Cecília, que és molt interdisciplinari i m'hi sento una mica perdut. Però tot, tot ho he d'agrair a la comunitat que tinc al darrere i a l'equip de col·laboradors amics que m'envolta.

Σύνδειπνος – Conviva – Convidat

El Museu de Montserrat, una aventura plàstica inacabable

Narcís Comadira
Poeta i artista plàstic

No m'és fàcil parlar del Museu de Montserrat, perquè, en certa manera, forma part de mi. Perquè m'estimo Montserrat i perquè m'estimo l'art, sobretot la pintura. Fa anys, quan jo era novici i monjo jove, el Museu, de fet, no existia. Se'n deia la Pinacoteca. Hi havia el Museu Egipci, és clar, amb els tresors

que va portar el pare Ubach d'orient. I amb aquella mòmia llegendària que, es contava, va entrar com a "carn en conserva". La qüestió era no dir mentides.

La Pinacoteca reunia la pintura que l'abat Marcet va fer comprar a Itàlia. Entre els tresors que hi havia, destacava el famós *Sant Jeroni* de Caravaggio. De vegades me l'anava a mirar. Però jo, llavors, era jove i volia ser modern. I el que més em mirava era aquell petit *Picasso* que l'artista va regalar a l'abat Aureli. Estava penjat al costat de la porta del menjador dels hostes importants. Era fàcil de veure.

L'abat Aureli també es va preocupar que la Pinacoteca augmentés la seva col·lecció. Tant ell com l'abat Marcet tenien la voluntat que Montserrat posseís una col·lecció de pintura antiga que, d'alguna manera, fes de coixí cultural i companyia a la Biblioteca, a l'orfebreria litúrgica, a l'arquitectura... Volien un monestir culturalment potent. I no pas solament per raons mundanes, sinó, jo crec, perquè creien que si Montserrat era fort culturalment podia educar tot el país seriosament.

La incorporació a la Pinacoteca de la col·lecció Sala va significar un canvi radical. Es tractava d'una col·lecció important de pintura catalana modernista. Un *Fortuny* esplèndid donava pas a *Casas* i *Rusiñols* incomparables, a *Mirs* esclatants... Això va obligar a canviar el punt de vista. Va obligar a fer un Museu. I darrere la col·lecció Sala, va venir la col·

lecció de Xavier Busquets, l'arquitecte, que era germà del pare Pere. La col·lecció Busquets té, per mi, una obra que sempre que vaig a Montserrat em crida perquè vagi a contemplar-la. Es tracta d'una tela petita, un quadre de Georges Rouault. M'emociona profundament. El considero un dels tresors del Museu. Ja sé que molts no hi estaran d'acord, però jo sóc un admirador de Rouault i que a Montserrat n'hi hagi un, un dels pocs que hi deu haver a Catalunya, si és que n'hi ha cap més, m'omple de felicitat. També, en la col·lecció Busquets hi ha un *Torres García* del 1929 que em té el cor robat. Una vista de Nova York. *Torres García* és un altre dels meus pintors preferits.

Darrerament, la incorporació de la col·lecció Cusí ha fet que anés a parar a Montserrat un Dalí d'una gran importància. Un Dalí que obre camins dins la configuració de l'artista figuerenc. Els ho dic amb tota confiança: Dalí no és un artista de la meva devoció. Però reconec que aquest quadre té un gran interès documental.

No solament hi ha pintura, a Montserrat. L'escultura hi té un paper, si volen secundari, però important. Un Manolo Hugué

de dimensions considerables, que també prové de la donació Busquets, em satisfà plenament.

Sempre he considerat que la pintura havia de tenir traces del món real. Per lleugeres que fossin. Malgrat això, també provinent de la donació Busquets, el Museu té un *Poliakoff* preciós. Sento per *Serge Poliakoff* un afecte especial. La

seva composició en plans de color, d'una modulació subtil, la seva filiació al constructivisme me'l fan tan real com un realista.

El Museu de Montserrat és una aventura plàstica inacabable. Cal anar-hi i tornar-hi. Cal passar-hi hores i més hores. El cor s'hi eixampla i la intel·ligència s'hi consolida. Hi sentim coses noves i les entenem. Silenci i lentitud. La riquesa de l'art se'ns fica a dins i ens vivifica. I, per què no?, ajuda a provocar en nosaltres aquelles rares espurnes de felicitat que sovint ens aconsolen.

Més darrerament, el pintor Sean Scully ha tingut la sort immensa de poder actuar a l'espai de l'església de Santa Cecília. Scully és una mica parent de Poliakoff, em sembla. I, sobretot, de Rothko, el metafísic americà. Ell ha intervingut en l'espai romànic, amb la naturalitat d'un pintor antic. I ha aconseguit un clima, diguem-ho així, de seriosa presència real d'alguna cosa intangible. Santa Cecília s'ha omplert d'harmonia. Cosa gens estranya en un lloc dedicat a la patrona de la música. En aquella música callada, s'hi pot parlar, s'hi poden llegir poemes, s'hi pot meditar. Jo, no fa gaire, hi vaig llegir poemes i hi vaig ser profundament feliç.

Exposicions a casa

Andrea Torres Balaguer.

El silenci de les magranes

Espai d'Art Pere Pruna

Del 7 de juliol a l'11 de novembre de 2018

Bernat Puigdollers

Comissari de l'exposició

Tot a la vida és misteri: l'origen de les mans i la profunditat del rostre, la mort, la vida lenta de les hores i els dies. El misteri habita en cada cosa, per bé que sovint ho oblidem. Tot allò que ens envolta, fins els objectes més quotidians, són contenidors del desconegut. Ens rodegen amb una presència estranya, rotunda. Creiem conèixer bé la seva forma exacta. Però tan sols cal observar-los llargament i amb atenció. Un objecte qualsevol, tant se val, una tassa, una pedra o una flor. Creixerà davant els nostres ulls mentre el seu significat s'eixampla. I com més l'observem, més procurem comprendre'l, més atrapats quedarem en les xarxes del misteri. Podrem definir la seva aparença, però sempre una presència estranya ens el farà inabastable.

Andrea Torres té ànima de poeta. Sap bé que és preferible l'evocació a la rotunditat. Tan sols presenta els elements imprescindibles per fer-nos caure en el parany. "Misteri" és una paraula fràgil. El misteri és indefinible per definició. Qualsevol intent de definir-lo el farà fonedís com una fotografia velada. Per això articula un escenari basat en el joc i en l'artifici. Els éssers i els objectes del seu món habiten un temps parat. No hi ha res deixat a l'atzar. Les ombres oculten el just i necessari per deixar-nos veure i les llums es disposen en la mesura exacta per no enlluernar-nos. Potser perquè és conscient d'allò que Rilke ja anunciava només començar la primera *Elegia de Duino*: "El bell no és res més que el començ del terrible, que encara suportem tot just, i ens meravella tant perquè amb indiferència desdenya destruir-nos". Afirmar que les fotografies de Torres Balaguer s'aproximen al terrible potser seria exagerat. Però és cert que tenen alguna cosa que ens inquieta. L'autora ens situa amb destresa dins d'un espai i un moment concrets, com si obríssim una porta, sorprenguéssim una escena que no podem comprendre i, immediatament després, tornéssim

a tancar-la. Passat el moment d'esglai, tot allò que hem vist ens genera dubtes que ens aproximen a les capes més profundes de la realitat o bé, fins i tot, ens situen fora del pla real, en el terreny ignot del somni. En aquest aspecte s'aproxima al surrealisme, però cal destacar que la seva irrealitat és sempre versemblant. Tot allò que veiem ens sembla possible. Ens podria passar a nosaltres mateixos. I això ens inquieta més encara.

On es veu més clarament aquest caràcter és sens dubte en la sèrie *Hypnagògia*, un conjunt de deu fotografies en blanc i negre que, tot i ser un dels seus primers projectes fotogràfics, ja prefigura alguns dels seus recursos estilístics i de les seves preocupacions de fons. En aquesta sèrie l'autora transita pel món dels somnis. Però de seguida la seva obra evolucionarà cap a un nou llenguatge, més pur, més destil·lat, més personal. Aquesta exposició permet veure amb claredat aquesta evolució des del món del somni al món interior i del món interior a l'individu, lligat a un procés de depuració. El primer pas decisiu és l'abandó del blanc i negre per fer ús del color, que entra en joc com un element significant més. Comença així una sèrie fotogràfica que té com a element comú la presència d'una taula. Al seu damunt, un objecte. Aquests interiors, banyats d'una llum propera a la pintura barroca holandesa, ens parlen de llar, d'intimitat, de vida interior. Les figures sense rostre evoquen el desconegut. Els objectes trenquen la presència callada de les coses. Uns pocs elements perfectament disposats sobre una taula i la sobrietat d'una llum blana passen a suggerir proximitat i calidesa, una estranya sensació familiar. Comencen a aparèixer elements característics del seu imaginari: l'ou, la lluna, el peix... Tots ells elements simbòlics que fan referència a la dona i a la feminitat.

Segueix a aquesta sèrie l'obra més recent de la seva producció amb el conjunt titulat *The unknown*, una reflexió

entorn a la identitat i l'individu. Figures solitàries, sense cap element superflu. Només un element extern trenca la quietud de l'obra: una gran pinzellada aplicada amb força damunt el rostre, tot eliminant qualsevol rastre d'identitat.

Clou l'exposició una fotografia inèdita, realitzada exprés per a l'ocasió. Una obra que, en certa mesura, resumeix el procés evolutiu de la seva obra i el seu llenguatge, encara en gestació. El volum esventrat de la magrana ens parla de feminitat i desig, de sexualitat, de vida. El fruit, escorxat en dues meitats perfectes, ens mostra, impúdic, el seu interior. El rostre, en canvi, s'amaga del reflex del mirall, mostrant-se sense deixar-se veure, ens defuig la seva mirada per captar la nostra, feliç de ser i no ser. Res pot atraure més a qui l'observa que allò que no pot acabar de conèixer. Res pot complaure més el rostre que es perfila que sentir-se desitjat. Amagat en l'artifici d'un instant aflora de manera imperceptible un moment d'eternitat. Objectes humils s'omplen de sentit i ens obliguen a oblidar la bellesa evident de les seves formes. Tot es conjura en una mirada, una presència sense rostre i el silenci de les magranes.

La realitat amagada

P. Ignasi M. Fossas

Prior de Montserrat

Una vegada més, em correspon presidir en nom del P. Abat la inauguració d'aquesta exposició, i començo fent meus els agraïments múltiples expressats abans i convertint-los també en felicitació a tots els qui han fet possible la mostra de fotografies que avui inaugurarem.

En alguns textos de l'exposició es fa referència a "alguna cosa més" d'allò que es veu, a "la realitat amagada" més enllà del que podem percebre habitualment. Crec que en el cas de les fotografies d'Andrea Torres Balaguer que s'exposen en aquest Espai d'Art Pere Pruna del nostre Museu, aquesta realitat amagada es podria concretar en "el rostre".

Si se'm permet una paràfrasi agosarada, diria que al principi hi ha el rostre, i el rostre insinua i amaga el misteri.

El rostre és més que la cara. És la plasmació de l'ànima.

En l'obra d'Andrea Torres Balaguer hi ha rostres que es veuen i rostres que no es veuen, que es mostren i que s'amaguen, que hi són i que no hi són.

Si fem un pas més en la reflexió podem afirmar que el rostre és algú present i absent alhora. És la identitat i la relació. És la comunió i l'alteritat. És el que em defineix i alhora és el que distingeix el qui és diferent de mi.

El rostre evoca relacions amb els altres, amb el món de les coses, amb la creació, amb un mateix. I aquestes relacions, que el rostre concentra i vehicula, les vivim sovint com qui camina per la maroma de les ambivalències. Per això ens inquieten tant certs rostres. Ambivalències com, per exemple, les del masculí-femení, de l'encontre i del combat, de l'acolliment i del rebuig, de la tendresa i de la fúria, de la distància i la proximitat, del concret i l'universal. El rostre reflecteix, al mateix temps, l'ambivalència entre la màscara i la transparència i, com ens explicava el P. Laplana amb la saviesa que el caracteritza, l'ambivalència entre l'essència i l'existència.

Per als cristians, el rostre plenament humà, el rostre acomplert és Algú, així en majúscula. És el Sant Rostre de Jesucrist, del Fill de Déu fet Home. L'exposició de fotografies d'Andrea Torres Balaguer, *El silenci de les magranes*, cobra més sentit i significat si la complementem amb la col·lecció d'icones *Phos Hilaron* del nostre Museu. Potser les podríem situar en els dos extrems d'un arc que representa la recerca i el trobament entre l'home i Déu.

Maria Girona · Albert Ràfols Casamada *L'equilibri possible*

Sala Pere Daura

Del 10 de novembre de 2018 al 5 de maig de 2019

Comissari: Bernat Puigdollers

Maria Girona (Barcelona, 1921-2015) i Albert Ràfols Casamada (Barcelona, 1923-2009) pertanyen a la generació d'artistes

formada durant els primers anys de la postguerra. Tots dos, en aquest context difícil i poc estimulant del primer franquisme, van lluitar plegats, juntament amb molts altres artistes de la seva generació, per dinamitzar-lo i construir un ambient cultural modern i més lliure. Aquesta exposició aprofundeix en algunes de les iniciatives més rellevants de la seva trajectòria artística –la fundació del grup Els Vuit, els Salons d'Octubre, la fundació de l'Escola Eina, etc.–, sense oblidar fets vitals comuns com el viatge d'estudis a París, becat per l'Institut Francès, o els estius passats a Calaceit i Cadaqués, reflex de dues vides complementàries. És, de fet, un aprofundiment als seus inicis artístics i a una vida en comú dedicada a l'art, sense deixar de banda les relacions i connexions de les

seves obres, aparentment oposades, divergents, però alhora íntimament unides.

Tant Ràfols com Girona van compartir, des que es van conèixer a l'Acadèmia Tàrrrega l'any 1945, les seves trajectòries artístiques. Van participar de les mateixes amistats, feina, casa, família, lectures, música, teatre, gustos, experiències... i tot això – és inevitable – ha influït directament en

la seva obra. Aquest entorn íntim que provem de dibuixar és el motiu, l'arrel que uneix totes dues obres, tan properes i alhora tan allunyades l'una de l'altra. És aquesta relació artística la que provem d'explicar a les sales del Museu de Montserrat. Els anys en què aquesta relació fou més intensa són, sense cap mena de dubte, els de joventut. Els anys quaranta van ser, sota la dictadura de Franco, anys culturalment difícils i de regressió. És aleshores que participen en la fundació dels Salons d'Octubre i és el moment que creen el grup Els Vuit, considerada una de les primeres iniciatives amb voluntat renovadora del panorama artístic de la postguerra. Per aquest motiu hem aprofundit, sobretot, en la seva etapa de joventut, la més desconeguda. A partir de la dècada dels seixanta, Ràfols Casamada començarà a tenir un reconeixement públic més ampli i això condicionarà la trajectòria de Maria Girona, que adoptarà un discret segon pla. Això no vol dir, però, un abandó de la seva pintura. Tot al contrari. Maria Girona seguirà pintant durant tota la seva vida, fidel als seus principis i als seus orígens, una obra de qualitat. I, malgrat el distanciament de la seva vida artística, la col·laboració i complicitat entre la parella serà constant, potser ja no celebrant exposicions conjuntes ni compartint projectes expositius, sinó en l'activisme polític –pensem, per exemple, en la Caputxinada o la tancada d'intel·lectuals de Montserrat–, en el camp de la docència a través d'Elisava i Eina, i en l'entorn més íntim i personal. Aquesta exposició vol ser, a més, una reivindicació de l'obra i la figura de Maria Girona, normalment a l'ombra, que, a més de conrear una obra pròpia i de qualitat sovint poc coneguda, jugà també un paper decisiu en tot aquest procés de renovació de l'art de postguerra.

Hem procurat “entrar amb peus de vent al seu jardí secret”, fer reviure les seves experiències compartides a través de l'ull de l'art i de la història. Voldríem que el seu conjunt sigui l'expressió de l'equilibri existent entre Ràfols Casamada i Maria Girona, l'equilibri artístic i l'equilibri personal, aquest *equilibri possible* tan difícil de guanyar. Abans no acabi aquesta exposició –el maig de 2019– s'hauran complert deu anys de la mort de Ràfols Casamada i en farà tres de la mort de Maria Girona. Voldríem, per tant, que l'organització d'aquesta mostra i l'edició del catàleg contribuïssin a mantenir viu el seu record.

Abecedari de valors ètics i cívics que sostenen l'exposició

P. Ignasi M. Fossas
Prior de Montserrat

Quan em correspon dir unes paraules en la inauguració d'una exposició del Museu perquè el P. Abat no s'hi pot fer present, sempre hi ha una part *de comú* i una part *pròpia*. Les paraules *de comú*, ho dic així perquè acostumo a repetir-les cada vegada, són les d'agraïment i de felicitació. Però aquestes primeres paraules, no perquè siguin *de comú* tenen menys intensitat; ben al contrari. En nom del P. Abat i de la comunitat, doncs, faig meus els agraïments que ha expressat el comissari de l'exposició a tots els qui hi han col·laborat, i vull felicitar tot l'equip del Museu per aquesta nova fita. Alguna vegada he dit que els del Museu se superen a si mateixos, i avui ho torno a dir. És un goig comptar a Montserrat amb aquest atri dels gentils al qual s'han referit moltes vegades el P. Abat i el P. Laplana. Moltes gràcies i enhorabona, renovadament, pel treball que feu.

La part *pròpia* del discurs es podria resumir en vuit paraules tretes del catàleg d'aquesta exposició, que em sembla que

són com vuit missatges que llancem des de Montserrat al nostre món.

La primera paraula és treball, esforç. En anys difícils, com eren els de la postguerra, hi va haver persones al nostre país que van treballar i que van lluitar molt seriosament i a fons.

La segona paraula és aprenentatge. De vegades pensem que una determinada ascendència familiar és com un pes que les persones poden tenir al damunt, però molt sovint és tot al contrari. L'experiència i l'aprenentatge familiar són com ales que permeten elevar-se i progressar molt en la pròpia vida. La tradició familiar i la seva influència decisiva en Albert Ràfols Casamada i Maria Girona són evidents, en aquest cas, com molt bé explica l'exposició.

La tercera paraula és realisme. Aquests autors que avui contemplem van començar estudiant en una escola d'art de l'època, l'Acadèmia Tàrraga. Feien el que podien amb el que tenien a mà. Després a partir d'aquí intentaven millorar-ho; no van assumir una actitud passiva, i això els va servir de trampolí per a progressar.

La quarta paraula és la comunitat, la vocació de grup, que exemplifica el tema del grup Els Vuit. L'home és un animal social i certament que és fonamental la individualitat i la personalitat de cadascú, però aquesta personalitat es projecta en els altres, es va configurant en relació amb els altres i juntament amb altres persones no només se sumen sinó que es multipliquen els resultats.

Una altra paraula, la cinquena, és sortir fora, l'obertura d'horitzons, l'obertura de mires. Per als qui trebal·leu cada dia amb el P. Laplana, ja sabeu que aquest deu ser un dels seus temes preferits: obrir horitzons, sortir, eixamplar la realitat..., amb una mirada d'àliga, diríem. Després es pot entrar en els petits detalls, però calen aquests grans projectes, i això és el que pot significar l'anada a París dels dos protagonistes d'aquesta exposició.

Una altra paraula fonamental és la memòria, perquè si perdem la memòria perdem una part molt important de la nostra vida i de la nostra pròpia particularitat, i la memòria té una part també d'agraïment, és expressió, d'entrada, d'agraïment per allò que s'ha rebut.

Encara, en penúltim lloc, la paraula amistat. A través de l'amistat es conjunquen, treballen junts el món íntim, el món familiar i el món públic d'una manera harmònica. L'amistat completa i configura la pròpia persona. I en relació amb l'amistat caldria esmentar, també, la generositat. Quan un ha fet un cert recorregut vital, si és generós, sent la necessitat, el desig de transmetre a altres allò que ell ha après o allò que potser li hauria agradat rebre quan era jove i no va poder.

I aquesta generositat s'expressa, per exemple, en la creació d'una escola com Eina, o en tantes altres manifestacions, però vol dir també sortir del propi món i adreçar-se als altres, acceptant el repte i l'aventura que és sempre l'ensenyament.

I la darrera paraula –que em sembla molt important per com es clou l'exposició– és el mot compartir. Entenc que en l'exposició es transmet la idea que la relació home-dona, un tema tan actual en els nostres dies, pot ser de col·laboració, de bona entesa; una relació en la qual, respectant la personalitat de cada un dels dos membres de la parella, es multipliquen, es potencien, comparteixen, s'ajuden i, per tant, també creixen conjuntament, i també en el si del matrimoni en què d'alguna manera sorgeix també una mena d'ésser nou entre ells, formen una unitat nova.

Aquestes són algunes de les paraules que em sembla que proposa l'exposició de Ràfols Casamada i Maria Girona. Gràcies, novament, i enhorabona!

Una parella única: pintura i poesia

Laura Borràs

Consellera de Cultura de la Generalitat de Catalunya

(Intervenció en la inauguració de l'exposició, 30 de novembre de 2018)

Venir a Montserrat sempre és un plaer. I m'agrada ser-hi en el marc d'aquest Museu declarat d'Interès Nacional pel Parlament de Catalunya. És obvi que així havia de ser, no només pel seu fons artístic i pel seu bagatge sinó per la

capacitat que teniu de fer constantment propostes com aquest *Equilibri possible* entre Ràfols Casamada i Maria Girona. És una exposició magnífica i us felicito perquè ens heu ofert un exercici de lectura –si m'ho permeteu dir així–, de relectura i d'escriptura. La tasca de Bernat Puigdollers

en aquests dos anys de feina és un exercici que només es pot fer amb la cura, l'atenció i el coneixement, havent mirat i conegut molt l'obra d'aquests autors per a fer l'exercici d'acabar-los, de comparar-los i de fer-los parlar l'un al costat de l'altre. Es tracta d'una parella única i irrepetible, crec, per a la història de la pintura a Catalunya; una parella que parlava de compromís –s'ha esmentat la tancada aquí a Montserrat– justament per protestar contra la pena de mort, el judici de Burgos... Són un exemple del que és la cultura, que és transformació només quan hi ha formació al darrere, i així ho exemplifica tot el projecte pedagògic i el fet de ser cofundadors de l'escola Eina, de la qual el mateix Ràfols va ser director. Trobo molt interessant aquesta transversalitat de la seva creació, que transita per la pintura, com es veu clarament en l'exposició, però també hi ha alguns poemes de Ràfols Casamada que acompanyen, il·luminen i exemplifiquen allò que veiem amb els ulls. Vull agrair al comissari tota la constel·lació d'influències, de genealogies, el calidoscopi de mirades que ens ofereix, perquè és així com descobrim el nostre patrimoni, comparant-lo i fent-lo llegir a les noves generacions d'una manera rica, a partir de l'estudi i de la meditació de totes dues obres. Com l'exposició fa aquest exercici de lectura, m'ha semblat que jo podia tancar la meua intervenció amb un poema de Ràfols Casamada acarat a un poema de Maria Girona, justament perquè es vegi que aquesta complicitat de parella intel·lectual i artística que van tenir es produeix també en l'àmbit literari, i m'agrada ressaltar la seva vessant poètica. És veritat que l'obra de Ràfols Casamada es coneix molt més, evidentment, perquè va ser publicada; Maria Girona, en canvi, escrivia els seus poemes en dietaris, en espais del que anomenem literatura del jo, intimitat literària. La seva generositat va propiciar una donació a la Biblioteca de Catalunya i en alguns dels quaderns hi trobem textos de Maria Girona que ens la revelen també com a poeta. Llegiré primer un poema de Ràfols, que diu així:

*He guardat darrere la porta una ramada verda sota d'un
munt de llibres els colors del capvespre al fons de la butxaca
d'alguna gavardina uns bitllets de tren i una carta dintre
d'una ampolla el fum ja marcit ara d'una cigarreta dins del mi-
rall el to inquiet d'una mirada uns cabells negres entre
uns fulls de paper fi la resplendor indesxifrable d'uns ulls el
plànol d'una cambra dins la llibreta de tapes grises una
mica de boira rossa al fons d'un vas al fons d'un violí.*

És un poema preciós, un poema en prosa, cinestèsic, des-construït, un poema que és una fusió d'imatges, que és d'alguna manera el que veiem en les seves obres.

I aquest és un text inèdit de Maria Girona contingut en una de les llibretes que hi ha a la Biblioteca de Catalunya:

*Naveguen per les aigües d'un blau pàl·lid
reflexos de cristall,
ombres de peixos,
sols enigmàtics de crepuscle i somni,
tot en un espai sonor
d'aire i miratges.
En el silenci blau de l'aigua imaginada
suren els signes lleus
d'un instant enigmàtic
espai opalescent on els peixos són ombres
i les ombres, els sons d'un concert de miratges.*

Gràcies per aquest concert d'imatges i de miratges que ens heu ofert!

Salvador Juanpere *Imatge i semblança*

Espai d'Art Pere Pruna
30 de novembre de 2018 – 28 d'abril de 2019

La veu de fons de l'escultura

Teresa Blanch
Comissària de l'exposició

La llarga trajectòria escultòrica de Salvador Juanpere està marcada per fortes interrogacions sobre la raó de ser de l'escultura, que combina amb un gran respecte pels escultors agosarats que l'han precedit, dels quals extreu pensaments, comparteix idees sobre quin seria l'origen de la forma i especula amb ells, amb filòsofs i escriptors sobre les complexitats d'aquest ofici. Amb l'objectiu de relativitzar la pretesa genialitat del quefer artístic, ha traçat un mapa

conceptual de tot allò que l'envolta i fa aparèixer un interessant món subjacent al fet escultòric, que deixa de ser secundari per crear-ne imatges poètiques. Juanpere aconsegueix donar categoria escultòrica tant als suports matèrics com als conceptuals en tractar-los com a subjectes representables. El treball de Juanpere és un elogi permanent a la dualitat, intel·lectual i processual, intrínseca a la feina de taller.

Aquesta exposició posa l'accent en l'acte iniciàtic, de confluències indefinibles, que té a veure amb la disposició a crear i les seves problemàtiques inherents. En l'obra *De massa unde fuit plasmatus Adam* (1238) l'artista ens recorda que la forma més primigènia per a qualsevol creador és el motllo de la pròpia mà. En l'obra *Et requievit die septimo*, concebuda fa quasi tres dècades, la mitologia religiosa dels sis dies de la creació i el setè per a descansar es fon amb cadascun dels sis elements (els *quarks*, elements bàsics de tota matèria observats en els túnels d'acceleració de partícules), tot suggerint que els noms posats pels científics podrien haver marcat, dia a dia, el guió de la creació, en un intent de fer-nos notar el vessant espiritual de la ciència.

La instal·lació inèdita feta per a aquesta exposició amb catorze pedres de la mateixa muntanya de Montserrat, *Aquell que talla escultures no fa sinó accelerar l'esbocinament de les muntanyes*, evoca unes paraules que Marguerite Yourcenar posa en boca de l'escultor renaixentista Miquel Àngel. La mirada de Juanpere sobre la serralada de Montserrat no podia quedar aliena a les seves freqüents disquisicions sobre la doble condició destructiva-constructiva respecte a la natura que conté l'acte de la creació. Les plaques d'acer amb la frase explícita s'incrusten dins mateix de cada pedra; sembla que serren la muntanya en un curiós joc metal·lúrgic amb la denominació *mont-serrat* i, sobretot, apellen a la idea de posar la primera falca i obrir la pedra per abordar l'acció creadora.

El procés creatiu en si mateix comporta un debat permanent entre desitjos i renúncies, reptes i fracassos, empaties i solitud viscuts per l'artista. L'obra *Berufung* (que significa "crida" o "vocació", tant religiosa com artística), reproduïx fidelment cinc vegades la pedra que la coneguda escultura del *David* de Bernini té ben visible a la mà. Segons la Bíblia, en portava cinc en un sarró per enfrontar-se al gegant a qui va vèncer al primer intent. Aquestes minúscules peces de marbre, com Juanpere explica, "evoquen una reserva disponible de projectils, posats a l'abast per ser llençats". Simbolitzen l'actitud exemplar de superació i la possibilitat d'encertar, de vegades contra tot pronòstic.

Una doble consciència ontològica plana des de sempre en el treball de Salvador Juanpere. Per una banda, referida a la matèria. La finca del camp tarragoní on desenvolupa el seu treball artístic, al peu de la imponent serra de la Mussara, on té les arrels familiars, li ha llegat una especial creença en la força tel·lúrica del territori, d'on emana una vena tàctil vinculada a una forta intimació amb les pedres. Una segona consciència ontològica el lliga estretament a la història de l'art. En l'obra *Furts* (*Puso Dios en el mundo la belleza para que fuera robada*), extreta d'Ortega y Gasset, Juanpere desplaça el sentit de la bellesa dels antics cànons estètics a les noves relacions amb materials aportades per artistes com Penone, Tàpies, Cragg, Buren, Laib o Beuys. Cada capsua conté un element escultòric específic junt al nom del seu autor, escrit en minúscula per manifestar que allò que semblen furts, objectes apropiats de cada escultor, en realitat són més aviat *llavors* que poden haver germinat en ell. Els escultors amb qui comparteix complicitats, com diu el mateix artista, "proveeixen el món de possibilitats latents que vaguen com una pols".

Als inicis de la seva carrera artística apareix l'interès per Caravaggio, a qui ja va retre homenatge en una pintura de 1977. En aquesta exposició reprèn aquest interès amb una citació sobre la pintura *Sant Jeroni penitent* del Museu de Montser-

rat. Juanpere extreu de la foscor barroca l'esquema essencial de la imatge amb un petit dibuix transferit al bell mig d'un fons blanc impol·lut de la mida de la famosa pintura. Als peus del dibuix, una espasa emergint d'un gran bloc de marbre porta la inscripció *Nec Spe Nec Metu* ("sense esperança, sense por"), un lema d'Isabella d'Este que l'artista va fer seu i que dona nom a l'obra. L'artista mira l'home en petit que hi ha darrere les grans figures del passat. De Sant Jeroni posa èmfasi en les mans sàvies solcades pel treball al sol, com serien les d'un pagès, i en els dos cranis com a recipients de vida i mort de les idees. Del gran pintor barroc en rescata una eina personal, més mundana: l'espasa que Caravaggio usava per defensar-se en les múltiples contingències de la vida quotidiana. A l'entendre de Juanpere, la frase inscrita en la fulla de l'espasa "encoratja a encarar causes difícils, malgrat que cada home és un petit àtom dins l'univers".

Unes pedres que fan pensar

+ Josep M. Soler
Abat de Montserrat

Contemplar l'obra escultòrica de Salvador Juanpere porta a pensar i també a fixar-se en el valor explicatiu de la paraula que sovint acompanya les seves escultures o bé que dona títol a les seves exposicions. Dit d'una altra manera, Juanpere no sols fa escultura sinó que fa reflexionar sobre el seu treball escultòric i el seu procés creatiu; ell també ho ha pensat i ho ha reflexionat abans i durant el treball. Un treball que, com ha remarcat Teresa Blanch, comissària d'aquesta exposició, no li és fàcil: "El procés creatiu en si mateix comporta un debat permanent entre desitjos i renúncies, reptes i fracassos, empaties i solitud, viscuts per l'artista". No és estrany, doncs, que en el procés reflexiu i

creatiu del nostre autor, Montserrat, amb la seva dimensió espiritual i amb la seva serralada pètria plena de simbolismes, entri també en la seva acció creadora.

Ens proposa de pensar des d'una dimensió poètica i –si se'm permet l'expressió– filosòfica. És lògic. A Juanpere no li és aliè el món del pensament, de la poesia, de la ciència, de l'antropologia, de la filosofia, de l'espiritualitat. Jo diria que és un autèntic "maître à penser": reflexiona i promou la reflexió dels altres sobre qüestions importants. Ens proposa d'escoltar "la veu de fons de l'escultura", de cadascuna de les seves escultures; ell l'ha escoltada abans i vol que també ens parli a nosaltres perquè sapiguem descobrir el món subjacent a la seva obra escultòrica des del moment que la matèria que treballa és portadora d'una dimensió ontològica.

Aquesta voluntat de fer pensar els altres a través de la seva obra es manifesta en una època en la qual cada vegada es tendeix a pensar, a reflexionar menys. En una època en la qual molts viuen en la immediatesa, i reaccionen sense pensar –amb l'espontaneïtat del moment– a través de piulades, *whatsapps*, etc., que condicionen el present i moltes vegades han de lamentar haver-los escrit; en una època en la qual massa sovint sembla que siguem en una societat de l'espectacle, on s'actua i es parla sense profunditat, només de cara a la galeria, Juanpere, amb la seva obra, ens ensenya que no és bo no escoltar amb seriositat sense deixar-se impactar per la paraula raonada, o escoltar només superficialment.

Ens felicitem d'acollir l'obra d'un dels artistes més significatius de l'escultura catalana actual; ens felicitem d'acollir una obra que vol fer-nos pensar, que ens proposa nous horitzons de reflexió.

Estem davant d'una obra que sintonitza ben bé amb el que és aquest espai de Montserrat: un lloc de pensar, a partir de l'obra que es contempla. Un lloc per dialogar i enriquir-se amb el contrast de pensaments.

Els plànols del cambril de Montserrat dibuixats per Gaudí

Sala Puig i Cadafalch del Museu de Montserrat
Juny de 2018

Les dues restauradores d'Estudi B2, Carme Bello i Àngels Borrell, a les quals el Museu de Montserrat encarrega habitualment les restauracions d'obres artístiques sobre paper, van fer un treball meticulós i excel·lent en restaurar els plànols del cambril de la basílica de Montserrat, un document plàstic de gran importància històrica, com explicarem tot seguit.

El propassat 12 de juny, en presència del P. Abat Josep M. Soler, vam organitzar una petita exposició dels plànols i la documentació annexa, en diverses vitrines a la Sala Puig i Cadafalch del Museu de Montserrat. En va ser el comissari el G. Josep Galobart, arxiver del Monestir, que va explicar la història d'aquests documents fil per randa. L'exposició es va poder veure durant unes setmanes aquest estiu amb visites concertades.

La importància històrica d'aquests plànols rau en el fet que són els primers dels molts treballs que Francesc de Paula Villar Lozano va fer per a Montserrat. L'Abat Miquel Muntadas va escollir aquest arquitecte, que era el diocesà, per a executar la restauració integral de la basílica de Montserrat i la nova construcció dels absis del temple, amb especial importància de la capella el·líptica del Cambril. Però avui dia donem més importància a aquests plànols perquè els va dibuixar Antoni Gaudí, que aleshores (entre 1876 i 1877) era estudiant d'arquitectura i treballava com a passant per a l'arquitecte Villar. Gaudí va apuntar puntualment al seu dietari els treballs que feia per a Villar –aquest document és conegut amb el nom de Manuscrit de Reus– i permet establir la cronologia exacta dels treballs de dibuix i les seves relacions amb l'arquitecte Villar Lozano.

Exposicions a fora

Artistes contemporanis amics
del Museu de Montserrat

Fòrum Berger Balaguer, Fundació Pinnae, Vilafranca del Penedès

Del 21 de desembre de 2018 al 27 de gener de 2019

Comissari: P. Josep de C. Laplana

Continuant amb el compromís que va adquirir l'Abadia de Montserrat amb l'antiga Caixa Penedès, el Museu de Montserrat organitza un any més una exposició monogràfica a la seu de la Fundació Pinnae de Vilafranca. L'anterior va ser fa dos anys, titulada *Pintors de fama*, que incloïa pintura catalana dels anys 1940 a 1980. Per a aquest any hem triat dotze obres de gran format d'autors contemporanis que han exposat al Museu de Montserrat i que ens n'han fet obsequi. El conjunt ofereix un esplèndid panorama de la pintura contemporània a Catalunya, des de l'expressionisme abstracte fins a una abstracció etèria i més espiritual amb influències de l'orient asiàtic. Cal esmentar encara l'art cinètic, aquell que afegeix el valor dinàmic del moviment a la superfície estàtica. Hi ha obres dels següents artistes: Josep Niebla, Josep Guinovart, Laurent Jiménez-Balaguer, Hugo Fontela, Jordi Fulla, Jordi Pericot, Waltraud Maczassek i Jaume Ribas.

El MDM restaura

Tres tapissos de la sèrie de Saül
de mitjan segle XVI

A *El Propileu*-21 (pàg. 29) us vam explicar la importància que el professor de la Universidad de Alcalá, Gonzalo Redín, donava a la col·lecció de tapissos de Montserrat i els relacionava amb el cercle de Pieter Coecke (1502-1550).

Quan s'ha presentat l'ocasió, el monestir els ha fet restaurar acuradament, ja que ornamenten el corredor de la planta noble, freqüentat pels visitants il·lustres admesos a la zona més privada. No s'havien restaurat mai. Foren adquirits l'any 1948 per l'Abat Aureli aprofitant una ocasió única que no va voler deixar perdre malgrat els temps d'escassetat que es vivien. La restauració ha estat duta a terme pel Centre de Documentació i Museu Tèxtil de Terrassa, concretament per Elisabet Cerdà, Eva Camí, Marc Plata i Emilia Przybyszewska. Aquesta operació ha afectat només tres tapissos de la sèrie: *Tecuites intercedint davant David a*

favor d'Absalom, Absalom i la seva germana Tamar i Absalom amb les concubines del seu pare. Encara en manca un, el més gran de la sèrie, que està en procés de restauració.

re-la totalment fosca i ara la veiem de color de nacre i amb daurats.

La sorpresa de l'Adoració dels Reis suposadament de Damià Forment

A *El Propileu*-22 us vam parlar de la restauració de l'escena de l'Adoració dels Reis, que formava part del retaule renaixentista de 1534 que es trobava a l'església romànica i que Joan Yeguas ha atribuït a Damià Forment. La restauració ha estat a càrrec de Montserrat Puchades, de Montart Restorer. Amb ella vam acordar els criteris d'aquesta operació després d'haver fet diverses cates. Primer de tot calia sanejar la fusta i consolidar el suport. Després eliminar totalment la capa de pintura marronosa que afectava la integritat de la peça i deixar a la vista l'estuc original de sota. I aquí ha sortit la sorpresa. La policromia original del retaule havia desaparegut irremeiablement, però no els punts tractats amb pa d'or. La restauradora ha eliminat tot allò que era postís, ha consolidat i igualat la capa d'estuc, conservant acuradament els daurats que han aparegut i finalment hi ha aplicat un vernís natural per tota la superfície de l'obra. La peça ha canviat radicalment. Estàvem acostumats a veu-

Ambaixades i ambaixadors 120 aniversari. Alfred Figueras

Sala d'exposicions. Ctra. de Vic, 66. Sant Fruitós de Bages
Del 14 de setembre de 2018 al 13 de gener de 2019
Comissària: Maria Assumpta Sala i Esquiús

L'Ajuntament de Sant Fruitós de Bages ha dedicat una exposició retrospectiva dedicada al pintor Alfred Figueras (1898-1980) per celebrar el 120è aniversari del seu naixement en aquesta població. El Museu de Montserrat hi ha col·laborat prestant dues peces, *Noies al balcó* (Donació Clàudia Figueras, 2012) i *Els peixos* (Donació Gil, 2010). Durant uns mesos ja havíem exposat la peça *Noies al balcó* a l'exposició permanent del nostre Museu amb el logotip de la commemoració. Ha estat editat un catàleg ben documentat i il·lustrat.

Utrecht, Caravaggio and Europe

Utrecht, Centraal Museum, del 14 de desembre de 2018 al 24 de març de 2019

Munic, Alte Pinakothek, del 16 d'abril de 2019 al 21 de juliol de 2019

L'any passat, mentre preparàvem les jornades d'estudi del nostre *Sant Jeroni* de Caravaggio vam rebre la visita del Sr. Bernd Ebert del Museu d'Utrecht, que venia a demanar-nos el préstec del nostre quadre per a una exposició especial. Habitualment neguem el préstec del quadre "estrella" del nostre Museu quan es tracta d'exposicions genèriques sobre el barroc o temes semblants, si ensumem que el nostre Caravaggio només serveix per farcir o per fer lluir una exposició mediocre. Vam veure de seguida que la mostra que preparaven a Utrecht tenia un contingut sòlid i un discurs d'alta qualitat confeccionat per especialistes de gran nivell i que no hi podíem faltar. Hi participen els grans museus del món: el Rijksmuseum d'Amsterdam, el Koninklijk d'Anvers, els Uffizi de Florència, la National Gallery de Londres, el Louvre, el Museu Thyssen de Madrid, el Museu Vaticà, l'Hermitage

de Sant Petersburg, la National Gallery de Washington, etc.

El tema és també de gran interès acadèmic: la influència de Caravaggio especialment en els pintors holandesos i flamencs durant les seves estades a Roma i posteriorment quan retornen a la pàtria. Parlem de Gerard van Honthorst, Hendrick ter Brugghen, Dirck van Baburen, Gerard Seghers i Theodoor Rombouts; però també s'estableixen les influències mútues i les divergències entre els pintors francesos i espanyols i encara els caravaggistes italians i tot l'eixam de pintors influïts per l'estètica de Caravaggio, com Giuseppe de Ribera, Valentín de Boulogne, Nicolas Régnier, Simon Vouet, Nicolas Tournier, Bartolomeo Manfredi, Giovanni Serodine, Orazio Gentileschi o Cecco del Caravaggio. No hi ha dubte que és una exposició d'alta volada que veurà mig Europa, la interessada per la cultura artística, en les dues seus: a Utrecht i a Munic.

Nosaltres, el Museu de Montserrat, farem dejuni de Caravaggio durant vuit mesos llargs, però tot plegat creiem que valdrà la pena. Des d'aquí us suggerim, si teniu la possibilitat, d'aprofitar ponts, festes o vacances per a visitar aquesta mostra tan interessant i constatar com algunes vegades l'Europa mediterrània marca el gust i el pensament de l'Europa central i nòrdica (JdC.L.)

Josep Maria Pericas, arquitecte

Del 24 de gener al 28 d'abril de 2019

Organitza: Delegació d'Osona del Col·legi Arquitectes de Catalunya, Vic

Museu de l'Art de la Pell, Arquebisbe Alemany 5, Vic
Comissaris: Aleix Catasús i Josep Maria Claparols

L'exposició Josep Maria Pericas i Morros 1881-1966 repassa la trajectòria d'aquest important arquitecte noucentista. Va es-

tar molt vinculat a Osona, on va fer diverses esglésies i cases senyorial, i a Barcelona, on també va realitzar obres significatives i importants com l'església de la Mare de Déu del Carme o el monument a Mossèn Jacint Verdaguer. L'any 1912 va esdevenir arquitecte diocesà de Vic i el 1916, de Barcelona, motiu que explica la seva extensa obra litúrgica. Des de 1904, any en el qual va projectar la capella de la Immaculada a la basílica de Montserrat, va tenir també una estreta relació amb el monestir i la seva comunitat, per a la qual va fer alguns arranjaments. La mostra que se celebrarà al Museu de l'Art de la Pell de Vic és el resultat d'anys de recerca a què cal sumar l'esforç per reunir plànols, objectes i mobles de diferents col·leccions. L'objectiu és donar a conèixer una visió àmplia de la seva arquitectura i també dels elements decoratius i dissenys que ajuden a copsar el seu ric univers creatiu. La basílica de Montserrat aportarà a aquesta mostra una part de la barana de ferro que separava la zona del presbiteri de la nau dels fidels. Actualment aquesta peça de forja tan simple i alhora elegant està aprofitada en diversos llocs de la basílica.

El llibre de registre. Les últimes donacions

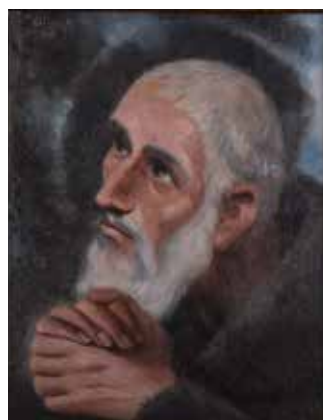
Capitell de Maria Bofill

Com a mostra d'agraïment de la seva exposició *Muntanyes de l'ànima* al Museu de Montserrat, la ceramista Maria Bofill ens va fer obsequi d'un dels capitells que hi tenia exposats, i que són exponent del seu treball més recent. La peça es titula *Capitell núm. 2* (2017), porcellana, 39 x 8 x 8 cm. N'estem molt agraïts.

Dos Obiols i un Rogent de Jordi Bacaria

Al mes d'agost vam rebre la donació de tres noves obres per al fons del MDM. Es tracta de dues pintures de Josep Obiols i un quadre de Ramon Rogent que ens va fer arribar Jordi Bacaria Martrus.

El més interessant és una magnífica *Sagrada Família* (1933) que Josep Obiols va pintar en la seva millor època i que aquest Nadal l'Abadia de Montserrat ha emprat com a felicitació natalenca. És una pintura molt fresca, la de l'Obiols d'abans de la Guerra Civil, interessat pels infants i la pedagogia. El segon és un petit quadre de Sant Francesc de Paula

en actitud d'oració (1935). La tercera obra és un Bon Pastor (1953) pintat a l'oli per Ramon Rogent, un tema religiós que no és habitual en aquest pintor resident a Collbató, del qual teníem ja diverses obres que l'acrediten com un pintor punter entre els artistes de postguerra. Rogent va morir d'accident a França tot viatjant per trobar-se amb Picasso. Mentre que Obiols beu de la pintura italiana, Rogent s'inspira més aviat en la pintura francesa –Cézanne i Matisse–, i aborda el tema religiós amb una nova sensibilitat que ja prefigura els debats entorn l'art sacre que cristal·litzaran amb el Concili Vaticà II.

Un quadre de Créixams dels germans Lloveras

A mitjan octubre el Museu de Montserrat va ingressar un quadre de Pere Créixams i Picó (Barcelona, 1893-1965), un pintor format al París dels anys 20, molt influenciat per

l'obra de Nonell i que va reeixir en un tractament molt personal de la figura. L'obra és una donació dels germans Jaume i Joaquim Lloveras, en memòria dels seus pares, Rosa M. Montserrat Coral i Jaume Lloveras Roig. La peça es titula *Els enamorats posseïts* (1953), oli sobre tela, 71 x 58 cm, i ve acompanyada d'una carta manuscrita amb un dibuix de Crèixams signat a París el 1955 en què saluda la família Lloveras i els anuncia que properament els portarà l'esmentat quadre. A l'exposició permanent del Museu ja hi ha una obra d'aquest pintor, *Bohemi* (1914), procedent de la donació Sala Ardiz.

Francesc modern que s'havia executat; per això va tenir gran divulgació en l'entorn franciscà. La família Molas Rifà no solament es procurà una còpia del fang sinó també uns fragments originals tallats en fusta pel mateix escultor dels quals ara ens han fet donació.

Santa Cecília de Montserrat - Espai d'Art Sean Scully

Santa Cecília de Montserrat, any rere any, es va consolidant en l'imaginari cultural del país, tot i que encara hi ha molta feina a fer. Els visitants més entesos en l'art contemporani consideren aquest lloc com un dels més emblemàtics que hi ha a Europa per les seves característiques que conjuguen el patrimoni romànic mil·lenari amb la creació artística del segle XXI. Pel que fa al nombre de visitants, durant els mesos que l'espai és obert hem comptabilitzat 1.765 visitants, una xifra bastant superior a la de l'any passat, però que continua essent minsa. Ja sabem que l'art contemporani costa bastant de fer entrar en els nivells populars. Això és com les estalactites, que destil·len gota a gota, però és qüestió de constància i de pedagogia per difondre aquest espai extraordinari del qual ens hem de sentir orgullosos.

Una de les novetats destacades d'enguany ha estat la donació i instal·lació d'una pica baptismal, segurament dels

Peces precolombines de Maria Armengou

També al mes d'octubre vam rebre la donació d'un conjunt de peces precolombines. La senyora Maria Armengou ja ens havia donat tres escultures barroques l'any 2011. En va quedar contenta i ara ens ha ofert disset objectes

de terrissa que procedeixen directament d'unes excavacions a Colòmbia. Els hem de fer estudiar per escatir els usos d'aquestes peces i la seva datació.

Dos fragments de l'esbós del Sant Francesc de Viladomat, de Montserrat

Als primers anys 80, la família Molas Rifà ja va oferir al Museu de Montserrat un esbós de terrissa del Sant Francesc de Josep Viladomat, una figura senyera col·locada al camí de Sant Miquel el 1930, sufragada pels tercerons franciscans de Catalunya. En aquell moment es va dir que era el millor Sant

segles XI-XII, procedent del Pirineu. Els donants han estat el matrimoni Josep M. Badia Tobella i Eulàlia Dalmases Costa, de Matadepera. Aquesta peça la tenien al jardí de casa i el Sr. Badia, assistent a les activitats de l'Institut Art i Espiritualitat, va pensar que a Santa Cecília faria un bon paper i estaria ben conservada per a la posteritat. El passat dia de Santa Cecília, 22 de novembre, vam inaugurar-la després de la missa dedicada a la titular de l'església. La vam instal·lar a l'absidiola de tramuntana, a baixa alçada per tal que llugui amb el fresc de Sean Scully pintat en aquest punt, il·luminat pel groc del vitrall. Fa realment bonic i encaixa meravellosament en el conjunt de l'església i amb l'art d'Scully.

Institut Art i Espiritualitat Sean Scully

El boca-orella funciona. La gent comenta i sap les activitats que promou el nostre Institut, que a poc a poc va assolint una bona anomenada i prestigi en l'agenda cultural del país. Som conscients de les dificultats que comporta l'accés al lloc i l'horari (divendres a les quatre de la tarda), però si fóssim al passeig de Gràcia no seria el mateix. Cal fer un esforç que és recompensat per la bellesa de l'indret i la profunditat que aporten les conferències i actuacions. Aquesta és la satisfacció que ens transmeten totes les persones que hi assisteixen, i que ens esperona a seguir treballant en aquesta línia. No totes les actuacions assoleixen la mateixa concurrència de públic, com és natural. Les audicions i els concerts atrauen més gent, però l'Institut no es pot guiar amb criteris de màrqueting i continuarem fent conferències, meditacions i recitals poètics per a enriquir la intel·ligència, la comprensió de l'art modern i l'amor per les lletres.

8 de juny. *Liebestod*, amb Xavier Pardo

El pianista Xavier Pardo va tornar a actuar a Santa Cecília de Montserrat amb un programa titulat *Liebestod* ("mort d'amor" o "mort de desig", en alemany) que incloïa peces de Bach, Wagner, Liszt, Ravel i Smetana. El programa neix d'una recerca personal per donar contingut a elements abstractes com els somnis,

la passió i els sentiments, que el músic vehicula a través d'aquestes partitures. En totes elles s'hi respirava la malenconia dels records i els somnis i esperances no acomplertes. Una altra tarda musical exquisida que va omplir l'església de Santa Cecília.

la passió i els sentiments, que el músic vehicula a través d'aquestes partitures. En totes elles s'hi respirava la malenconia dels records i els somnis i esperances no acomplertes. Una altra tarda musical exquisida que va omplir l'església de Santa Cecília.

22 de juny. *El Messies*, de Händel, amb Oriol Pérez Treviño

L'Oriol Pérez Treviño és ja un habitual de les sessions de l'Institut a Santa Cecília. Té un gran coneixement musical i capacitat pedagògica per transmetre el significat profund de la música. Les seves audicions comentades sempre atrauen un públic nombrós. En aquesta ocasió vam escoltar una de les més grans peces de la història de la música com és el *El Messies*, de Händel. Des de la seva estrena el 1742 fins

a una interpretació just sis dies abans de la mort de l'autor (1759), va ser un oratori que es va interpretar més de cinquanta vegades i es va erigir, així, en la seva obra més coneguda i exitosa. En aquesta sessió vam abordar el nucli del naixement d'aquesta partitura canònica de la música occidental, així com també al moment de crisi absoluta viscuda per Händel, que posteriorment va ser capaç de transformar-la i deixar-se inspirar per la mateixa divinitat.

14 de setembre. Reprenem el curs amb *La Creació*, de Haydn

Oriol Pérez Treviño va tornar per a protagonitzar la primera sessió del nou curs, en què va introduir-nos a l'obra mestra de F. J. Haydn (1732-1809), *La Creació*. El compositor va realitzar un oratori de grans proporcions inspirat en l'impacte que li havien produït alguns oratoris de Händel i Mozart. A *Die Schöpfung* (*La Creació*), compost entre 1796 i 1797, no

només va apostar per un oratori barroc, amb un llenguatge musical clàssic, sinó que també hi va dipositar i materialitzar el seu univers de fermes creences religioses.

28 de setembre. Lliçó d'Antoni Vila Delclòs sobre l'art del vitrall

Antoni Vila Delclòs, artista plàstic i historiador del vitrall, va oferir una interessant conferència sobre la història del vitrall i el seu paper com a element artístic i espiritual. Vila va fer un repàs de la doble funció del vitrall des del seu

inici a l'Europa dels segles XI-XII: la de tancament físic per protegir els fidels i temperar les inclemències del temps a l'interior dels temples i la d'explicar històries i, per tant, de moralitzar la societat. Aquestes dues funcions han anat sempre lligades l'una amb l'altra i s'han complementat, han crescut tècnicament i estèticament i han arribat fins als nostres temps, encara que moltes vegades

s'hagi considerat aquest art com a menor i lligat a l'arquitectura. No és fins a començament del segle XX que aquests conceptes canvien i es transformen, evolucionant i donant a l'art del vitrall un concepte encara més ampli amb la incorporació de l'abstracció com a forma d'expressió. Vila també va aprofundir en el treball a la Sagrada Família, en col·laboració amb el seu pare, l'artista Joan Vila Grau.

19 d'octubre. Recital d'àries de Roger Padullés i Dani Espasa

Roger Padullés, exescolà de Montserrat, va demostrar a Santa Cecília que és un dels millors tenors del país. Magníficament acompanyat per Dani Espasa al clavicèmbal i l'orgue positiu, el cantant va oferir un repertori d'àries de

G. F. Händel. L'espectacle, titulat *Eclipsi total*, té la ceguesa com a fil conductor (Marta Escobar va exercir de narradora) i clou amb l'escenari a les fosques, com a símbol que Händel va perdre la vista al final de la seva vida. Els intèrprets van seleccionar les peces en funció del text que s'hi canta, el moment en què van ser compostes per Händel i també segons criteris purament personals d'atracció cap a melodies que toquen la fibra. Una tarda musical excelsa.

22 de novembre. Festa de Santa Cecília

Des que es va reformar Santa Cecília de Montserrat l'any 2015 ja és gairebé una tradició la celebració de la missa de la santa, patrona de la música i els músics, cada 22 de novem-

bre. Hi assistim els membres de l'equip del Museu i aquelles persones que s'hi volen afegir. En aquesta ocasió van celebrar l'eucaristia el P. Laplana i el P. Valentí. Després de la cerimònia vam *inaugurar* la pica baptismal, instal·lada el dia anterior a l'església.

23 de novembre. Concert de Santa Cecília

L'AIMS (Acadèmia Internacional de Música de Solsona) va oferir un concert esplèndid per celebrar la festa de Santa Cecília d'enguany, en què els assistents que van omplir l'es-

glésia van poder gaudir de l'art del primer faristol de violoncel·ls de l'Orquestra Simfònica del Gran Teatre del Liceu. Peter Thiemann i Guillaume Terrail van interpretar obres del barroc, del classicisme i del romanticisme; també alguns temes divertits del repertori operístic, i peces de gran virtuosisme.

Cercle d'amics del MDM

21 de juliol. Conferència sobre Casas i Rusiñol

Un dels objectius del Cercle d'Amics del MDM és difondre i divulgar els fons del Museu. Per aquest motiu, el P. Josep de C. Laplana, director del Museu, i Bernat Puigdollers van preparar una conferència dedicada a dos artistes que havien estat grans amics en vida i que estan molt ben representats en la nostra col·lecció: Ramon Casas i Santiago Rusiñol. Al llarg de la seva dissertació van aprofundir en les obres conservades al MDM, buscant connexions entre elles i els seus referents compartits. Va ser una bona oportunitat per conèixer millor les col·leccions del MDM però també l'obra de dos dels principals artistes que ha donat l'art del nostre

país. La conferència anava acompanyada d'un *power-point* amb detalls molt puntuals dels quadres que, acabada la xerrada, els assistents van poder comprovar personalment. El resultat va ser molt satisfactori i alguns ens van demanar de fer-ne una publicació.

6 d'octubre. Visita comentada amb Andrea Torres Balaguer

L'artista Andrea Torres Balaguer va compartir amb els membres del Cercle una visita comentada a la seva exposició, *El silenci de les magranes*, acompanyada del comissari de la mostra, Bernat Puigdollers. La fotografia va revelar-nos alguns dels secrets de la seva obra, l'origen i el procés cre-

atiu de les seves instantànies, el rerefons oníric, la reflexió sobre la pròpia identitat i el misteri que voreja els límits de la realitat i la ficció que dona contingut al seu treball. El contacte immediat del públic amb l'artista és enormement enriquidor i constitueix la millor pedagogia per a endinsar-se en l'obra artística i aprendre a moure's en el camp de la modernitat visual, un mitjà que el MDM ofereix gustosament als membres del Cercle d'Amics.

Les properes activitats exclusives per als socis del Cercle que tenim previstes també estan vinculades a les exposicions temporals. D'una banda, el proper **19 de gener** a les 12h hem convocat una visita comentada a la mostra *L'equilibri possible*, a càrrec de Bernat Puigdollers, comissari de la mateixa, que explicarà la seva extensa investigació sobre la parella artística Albert Ràfols Casamada i Maria Girona. De l'altra, el **2 de febrer** a les 12h presentarem el catàleg de l'exposició *Imatge i semblança*, amb visita comentada a càrrec del mateix artista Salvador Juanpere.

Coses que passen

Joaquim Garriga i Riera (Malgrat de Mar, 1945 – Barcelona, 2018), en el record

Francesc Miralpeix Vilamala

Professor titular d'Història de l'Art de la Universitat de Girona i membre del Consell Assessor del Museu de Montserrat

Moltes apreciacions que faré tot seguit les vaig expressar en l'homenatge a en Joaquim Garriga que va tenir lloc a la Facultat de Lletres de la Universitat de Girona el dijous 11 d'octubre de 2018.

[...] I pluja que rellisca sobre el Duomo.
Tot sembla aixoplugar-ho, generosa,
una cúpula eterna, inoblidable.

N. Comadira, *Florència*, Manera Negra, Edicions 62, 2017, p. 29

Vaig conèixer en Joaquim Garriga el curs 1996/97, acabat d'aterrar a Girona, arran de matricular-me a una assignatura optativa de la llicenciatura d'Història de l'Art que portava per títol *Les corts humanístiques del Renaixement*. Recordo perfectament l'emoció amb què vaig viure les seves primeres lliçons magistrals, sobretot perquè acabava de llegir-li *L'Època del Renaixement* d'Edicions 62, sense cap mena de dubte un dels clàssics imprescindibles de la nostra historiografia artística. Aquell home de barba canosa que ens passava centenars de diapositives i no acabava mai a

l'hora malgrat les fuetades insistents de les gomes de les nostres carpetes, ens havia de menar cap a camins insospitats que ens conduïen un dia sí i l'altre també a la Itàlia que tan estimava, cap a Florència, Roma, Nàpols, Milà, Venècia... Amb la seguretat dels anys que han passat d'ençà llavors, ara puc afirmar amb rotunditat que de les classes d'en Quim no vam sortir-ne indemnes. Aquest record, el de la petja que els bons mestres deixen en els seus alumnes, va revenir-me en llegir la història d'un mestre republicà, l'Antoni Benaiges, que un dia del llunyà 1936 va prometre el mar als seus alumnes de Bañuelos de Bureba, a la província de Burgos. Deia l'Antoni que "[...] también ellos, los niños, saben del mar sin haberlo visto nunca". I tant era així que una de les alumnes pensava que tal vegada "[...] El mar será muy ancho y muy grande"; o un altre, que imaginava que el mar "[...] será de hondo dos veces la veleta de la torre". En Quim no ens va prometre el mar, però sí la Itàlia del Renaixement i per damunt de tot la cúpula del Duomo de Santa Maria del Fiore, que imaginàvem altíssima i tal vegada com una meravella de l'enginyeria d'un tal Filippo Brunelleschi. Però també el Panteó de Roma, la presència del qual ens impressionava tant com si veritablement encara hi habitessin aquells éssers divins que emergien de les històries pintades

i dels relleus dels sarcòfags de les seves diapositives esgrogueïdes. Va fer-nos viatjar amb la imaginació cap a un mar proper, però aleshores encara remot per a nosaltres, quan amb prou feines ens estàvem fent grans. I no només això: va eixamplar-nos el món a través d'un enginy que anomenava perspectiva artificial i que, com és sabut, va ser objecte de la seva tesi doctoral i d'un bon grapat de publicacions més. El món d'en Joaquim Garriga era ple d'ortogonals i punts de fuga, de finestres i *velos* a través dels quals componia un univers de colors i formes que sovint també traspassaven cap a la geometria interna de l'arquitectura, una altra de les seves passions. Ens endinsàvem, a través de la teoria i les fonts que com qui no volia anava acomodant a les explicacions, cap a temps remots, cap a un passat replè d'herois i gegants, cap als temps d'Alberti, Bramante, Rafael o del seu estimat Miquel Àngel.

Va venir de la Universitat de Barcelona a la de Girona per portar-nos un bocí del Renaixement i per ajudar a posar maons a una facultat i a uns estudis d'Història de l'Art que feia pocs anys que començaven a agafar embranzida. Des de la direcció del Departament de Geografia, Història i Història de l'Art, fent tàndem amb la infatigable i bona amiga Núria Sala al seu costat, va comprometre's amb la gestió i va dedicar esforços, amb en Joan Bosch Ballbona com a persona de confiança i principal deixeble seu, a constituir un grup de recerca al voltant de l'estudi de l'Art d'Època Moderna a Catalunya, que ben aviat traspassà les parets de la facultat per anar a trobar aliances amb els investigadors de la Universitat Autònoma de Barcelona. Amb ell i en Ventura Bassegoda al capdavant, aquest grup s'anà consolidant a base de superar convocatòries de projectes ministerials, fins assolir el reconeixement de grup de recerca consolidat de la Generalitat de Catalunya, que avui en dia encara continua vigent. Tenia, també, una concepció insubornable de com havia de ser la dedicació del professor universitari i quins pilars havien de sostenir l'arquitectura d'uns estudis universitaris perquè els estudiants en sortissin amb la solidesa necessària per emprendre llurs camins professionals. I també és cert que li costava reconèixer el tomb que els nostres estudis havien fet d'uns anys cap aquí. Malgrat tot, fins al darrer moment va estar implicat en la vida universitària: els darrers dies que va ser entre nosaltres va dir la seva en la comissió creada per debatre el futur dels graus, no va faltar al sopar d'agraïment als col·legues que es jubilaven i, ja des de l'hospital, encara corregia treballs de màster amb la seva habitual preocupació per rellegir-se'ls dues i tres vegades.

Al seu costat vam aprendre que per dir les coses amb claredat no calien moltes paraules, però sí les adequades. Vam aprendre també que les respostes no eren importants; o al-

menys no ho eren tant com les bones preguntes. Vam descobrir que visió i representació no eren ben bé el mateix i que la *grappa* era el millor antídot per acabar de comprendre Andrea Palladio a les dues de la matinada d'un mes de desembre, a la freda Vicenza. Tots els qui vam conèixer en Quim i vam tenir la sort de viatjar amb ell a Florència o a Roma, fins i tot quan balancejava la seva solidesa intel·lectual remuntant un per un els graons de la cúpula de Brunelleschi, murmurant que ho feia per si de cas era la darrera vegada que hi pujava, sabem que no en tenia mai prou, que no tenia mai un "no" davant de qualsevol petició que li feia un estudiant o un col·lega. Les seves experiències viscudes i llegides ens les traslladava amb naturalitat –una paraula que de ben segur li agradaria sentir–, justament perquè l'artífici el cercava en les obres i no pas en les persones.

La bonhomia del seu caràcter li permetia disfressar-se d'especialista a entabanar els vigilants de museus i esglésies per tal que els seus pretorians –el sofert equip d'art modern– poguéssim prendre una fotografia robada d'un quadre o de la perspectiva escenogràfica de Santa Maria sopra Minerva. I quan algun mossèn en el moment àlgid del conflicte de l'art de la Franja l'acusava d'espiar i estudiar contra la lògica territorial diocesana, tenia la paciència d'escoltar-se'l tot mossegant-se el llavi en un gest de compassió que tots enteníem a la perfecció. Ens l'estimàvem moltíssim, fins i tot quan ens feia mesurar retaules de deu metres d'alçada amb escales d'estabilitat més que dubtosa, una activitat que ens menava a encomanar-nos als sants que ens miraven sorpresos i a pensar en algun exvot d'aquells on es veuen cames de cera i trencadissa d'ossos. Tot va acabar-se, per sort, quan un vailet –qui si no, perquè en Quim sempre se'ls escoltava o tenia unes paraules agradables per a la canalla– va dir-li que el seu pare tenia un làser que feia les mateixes

coses que aquells agosarats que s'enfilaven amunt i avall mentre ell feia esbossos i anava anotant la cantarella de números i centímetres.

Voldria tornar a passejar amb en Quim pels carrers estrets de Roma, ara que la llum tardoral del *tramonto* acaricia les façanes de la "seva" ciutat eterna, però ja no podrà ser. No fa gaire que ell mateix escrivia del seu estimat Pau Verrié unes paraules que em serviran per evocar-lo una darrera vegada: company, mestre, amic, li deia; també jo i molts de nosaltres sentíem en Quim com un company, un mestre i un amic, tant és en quin ordre. El trobarem a faltar molt.

Celebració dels 40 anys del P. Laplana com a director del Museu de Montserrat

El P. Josep de C. Laplana és director del Museu de Montserrat des de l'1 d'octubre de 1978, quan va ser nomenat pel P. Abat Cassià. Enguany, doncs, ha complert 40 anys al capdavant de la institució. A l'equip del Museu ens va semblar que era una xifra admirable que calia celebrar; per això vam organitzar una festa sorpresa d'homenatge amb

una colla d'amics. Va ser el 5 d'octubre a Santa Cecília de Montserrat i ens van acompanyar el P. Abat Josep M. i el P. Manel Gasch, juntament amb el director de L'Agrícola

Regional S.A., Josep Altayó, i altres treballadors de la casa. A l'acte hi van participar unes 40 persones, bona part dels quals membres del Consell Assessor del Museu, però també artistes com Sean Scully, bon amic del P. Laplana.

Va ser un acte senzill i emotiu, sobretot per l'efecte sorpresa. El P. Laplana no en sabia res i vam aconseguir mantenir el secret fins al darrer moment. Vam trencar el gel amb un passi de fotografies que resumeixen les quatre dècades com a director del Museu de Montserrat.

Després, tres dels principals pilars del Consell Assessor van dedicar-li unes paraules: José Corredor-Matheos, Francesc Fontbona i Daniel Giralt-Miracle. Tots tres van voler subratllar el que tots sabem: que

el P. Laplana ha fet una feinada al Museu de Montserrat en aquests anys i que l'ha situat entre els grans centres artístics de Catalunya. El regal d'aniversari va ser un llibre d'edició única, dissenyat per Víctor Oliva, que inclou textos, poemes o dibuixos de cadascun dels assistents; la

coberta del llibre és una aquarel·la de Sean Scully, i el mateix artista va regalar-ne l'original al P. Laplana. Aquesta peça ara llueix al despatx del Museu. El llibre incorpora també un àlbum de fotografies.

Com és habitual en les trobades del Consell Assessor del MDM, no hi van faltar la xocolata desfeta i la coca de Montserrat, amb un berenar posterior en què el P. Laplana va poder constatar l'estima de tanta gent que ha col·laborat amb ell per a fer més gran i millor el Museu de Montserrat.

Per molts anys!

Inauguració oficial del bust de Puig i Cadafalch obra de Manuel Cusachs

Ja en vam parlar a *El Propileu*-22 (pàg. 14) quan l'obra va arribar a Montserrat, però ens calia fer una inauguració com Déu mana en presència de la família Bellavista-Solà, que són els donants de l'obra en record del pare, Josep Bellavista i Roig, i també en presència de l'escultor Manuel Cusachs i dels seus amics. El proppassat 25 de setembre, després de rebre'ls el P. Abat, ens vam aplegar tots a l'entorn de l'escultura, que presideix la sala de conferències Puig i Cadafalch del Museu de Montserrat, i vam fer esment de l'escaiença d'aquesta peça pels vincles de Puig i Cadafalch amb Montserrat i amb Mataró.

Bernat Puigdollers, Premi Núvol

El nostre company Bernat Puigdollers ha rebut un dels deu premis Núvol 2018 que atorga aquest digital de cultura pel comissariat de l'exposició *L'equilibri possible* sobre Maria Girona i Albert Ràfols Casamada, que hem inaugurat recentment al Museu de Montserrat. Els premis reconeixen la tasca de deu artistes menors de 40 anys, un per cada secció de la revista. En concret, Núvol ha atorgat a Puigdollers el Premi Galeries per la seva tasca d'investigació de l'art de postguerra. Enhorabona, Bernat, per aquest reconeixement tan merescut!

Bloc de notes

Visita al taller de Jaume Plensa

Des del primer moment us hem anat informant fil per randa del projecte de gran envergadura que portem entre mans amb l'insigne escultor Jaume Plensa (*El Propileu*-20 i 21). El tema ha anat prenent cos i ja el tenim ben encaminat. Amb Jaume Plensa hem trenat una bona relació d'amistat i d'admiració i ell ens ha correspost amb molta generositat. Ens va convidar al seu taller i ens va dedicar tot un matí el passat 23 de juliol. Primer de tot, vam poder veure l'obra ja a punt d'acabar projectada per a Montserrat. És impactant. L'interessant d'aquesta visita va ser també poder observar la manera de treballar de l'artista, no gens simple, ja que comporta molts passos previs i una infraestructura complexa abans d'arribar al muntatge voluminós de les seves escultures. Hores d'ara ja tenim una proposta de calendari.

Esperem inaugurar la instal·lació de l'obra a l'atri de la basílica la primera quinzena del mes de maig de 2019. La restauració d'aquest espai (neteja dels esgrafiats i, sobretot, reparació del paviment de marbre) es troba ja en el tram final. Tot això ens fa augurar que l'obra de Plensa a Montserrat tindrà una importància de primera magnitud. En aquesta visita al taller de Plensa vam acordar que, coincidint amb la instal·lació de l'escultura a l'exterior, fora escaient organitzar una exposició al Museu de Montserrat amb una selecció de dibuixos i obra gràfica perquè el públic pugui fer-se una idea més clara de l'obra i de la trajectòria de l'artista. La mostra també preveiem inaugurar-la al mes de maig.

Amb goig i amb entusiasme ens hem afegit a la corona d'amics de Plensa amb motiu del seu nomenament com a Doctor Honoris Causa de la Universitat Autònoma de Barcelona, i el felicitem per les dues exposicions que té actualment al Macba i al Palacio de Cristal de Madrid.

La senyera de la Unió Catalanista llueix de nou a Montserrat

La bandera de la Unió Catalanista (1903) dissenyada per Alexandre de Riquer torna a lluir amb tota la seva esplendor al Museu de Montserrat, després de ser exposada a Manresa i Barcelona amb motiu de la mostra commemorativa dels 125 anys de les Bases de Manresa. Aquesta exposició va permetre fer una posada a punt de la peça i es va construir una gran vitrina a mida que permet de veure la bandera en la seva integritat (2,40 x 4,05 metres). Els darrers anys s'havia mostrat plegada al primer pis del Museu. Ara, però, el nou suport museogràfic ens ha permès fer lluir la senyera en un espai més gran, la Sala Puig i Cadafalch, a disposició de tots els visitants del Museu. També es mostren la corona comtal amb incrustacions d'esmalts i punta de llança i destrial, de plata i metall dels argenters Masriera, que fins ara romanien a la reserva per falta d'espai.

Visita del President Quim Torra

El propassat dissabte 3 de novembre, inesperadament, ens van anunciar la visita al Museu de Montserrat del President de la Generalitat de Catalunya, Quim Torra. Va pujar a Montserrat amb motiu de l'aplec dels pagesos del Baix Llobregat i, havent dinat, va demanar de visitar el Museu i prendre's la tarda lliure. En 40 anys de Generalitat autonòmica, només va visitar el Museu el President Pasqual Maragall i, fruit d'aquella visita, el Parlament de Catalunya ens va declarar Museu d'Interès Nacional. El P. Laplana va comentar al President Torra que ell era el segon president que manifestava especial interès pel nostre Museu. Va ser una

visita tranquil·la i sense presses. Vam estar gairebé dues hores mirant i comentant els quadres que més li cridaven l'atenció. El nostre President té uns coneixements i cultura artística que ja voldrien molts personatges que estan al davant de grans institucions europees.

Torra frueix ensenyant la col·lecció artística de la Generalitat, incrementada amb obres de la reserva d'altres museus públics, als visitants d'alt nivell que rep com a cap de la principal institució de Catalunya. És una sort de tenir dirigents polítics d'un nivell cultural superior en un país com el nostre que vol fer de la cultura una característica identitària del seu ADN.

En veure les pautes del nostre ideari com a Museu, Torra es va interessar pel nostre funcionament ordinari i, sobretot, per la

nostra política de préstecs ("ambaixades") a l'exterior, que ell considerava de gran importància per al present i per al futur del nostre país. En saber el nombre i l'origen dels visitants del Museu ens va encoratjar a continuar la tasca de fer del Museu de Montserrat un autèntic aparador de la cultura visual de Catalunya. Cal que ens coneguim com un país de cultura i civilitat d'alt nivell. (JdC.L.)

Remodelació del vestíbul del Museu

L'estiu de 2004, quan es va inaugurar la nova entrada del Museu, ja vam començar a fer volar coloms per a indicar que aquell soterrani era en realitat un museu. El 2005, amb la col·laboració de Fluidra, l'estudi de disseny Croquis ja va fer un projecte que havia d'incloure moltes idees que en aquell moment no es van poder executar, però sí els grans plafons metàl·lics serigrafiats amb els dibuixos de Joan Rebull sobre els relleus de la façana del monestir: una sèrie de monjos que caminen compassadament. Fixeu-vos que això era el 2005!

L'any 2016 vam voler reprendre la tasca de conformar tota l'entrada del Museu amb un projecte excel·lent d'Ignasi Cristià, però vam topiar amb dificultats infranquejables des del punt de vista urbanístic per al conjunt de Montserrat.

Ara ha arribat la tercera oportunitat, que esperem que serà la decisiva i que inclou les primeres idees del 2005 i els advertiments de 2016.

El passat 28 de novembre vam rebre la visita de la Sra. Elsa Ibar, Directora General de Patrimoni de la Generalitat de Catalunya, juntament amb Magda Gassó, cap del Servei de Museus. La Generalitat, en conveni amb l'Obra Social "la Caixa", ha aprovat un ajut per poder tirar endavant aquest projecte que ja havíem presentat feia molt de temps. Previem que els treballs seran executats durant la primera meitat de l'any 2019. Pel que fa a nosaltres, ja ens hem posat mans a l'obra, com ara us explicarem.

La part més grossa i més vistosa del nostre projecte és la que ja vam concebre a la primeria: la restauració del conjunt de dotze escultures de guix de 2m. d'alçada, obra de Joan Rebull, i que són els models dels dos frisos escultòrics dels extrems de la façana del monestir. Són peces que es troben

en un estat de conservació força deficient, ja que són restes mai valorades que han estat sempre en magatzems de mals endreços i encara hem tingut sort que hagin arribat fins a nosaltres. Amb la restauració que ja ha començat, a càrrec de Pau Ramírez, recuperarem i posarem en valor un patrimoni amagat des de fa anys. Els guixos del taller dels escultors tenen sempre un gran interès i aquests nostres ens ho demostren amb les anotacions i numeracions fetes a llapis per l'artista, que conservarem acuradament. Aquest grup d'escultures –nou monjos, que flanquegen les figures de Sant Benet i Sant Jordi, més una figura gegant de la Mare de Déu Assumpta– ornarà com un fris continu la part superior del mur on hi ha les escales d'accés al Museu (com es pot observar a la imatge virtual). Els monjos que van conèixer Rebull i hi van col·laborar quan feia aquestes escultures ens han explicat que l'artista n'estava plenament satisfet i que deia que aquest fris de monjos benedictins vestits amb la seva àmplia i solemne cogulla equivalien per a ell al fris de les Panatenees del Partenó d'Atenes. El visitant podrà veure les escultures de guix bis a bis i al mateix temps, a través dels vidres, podrà observar les peces acabades de la façana principal de Montserrat.

La segona part de la reforma serà eminentment gràfica, i anirà a càrrec de Víctor Oliva. Pretenem que ja de bon antuvi el visitant tingui informació i indicis del contingut de l'interior del Museu de Montserrat amb una gràfica escaient, que sigui atractiva i a la vegada discreta –no ens agrada el màrqueting agressiu en les institucions culturals– i remarcarem els noms dels artistes i les diverses seccions de què consta el Museu.

Finalment, també estem preparant un nou vídeo promocional del Museu de Montserrat. A banda de difondre'l a través del web i de les xarxes digitals habituals, aquest vídeo es projectarà de forma permanent en una gran pantalla just a l'entrada del Museu, de manera que el visitant forà, que

normalment desconeix la “sorpresa de l'art” que ofereix el Museu de Montserrat, se'n farà una idea ben visual i ràpida en pocs segons. Amb aquesta intervenció esperem apropar al visitant el missatge d'art i de cultura humanística del MDM.

Visita del professor Mauro Natale

A *El Propileu-21* ja us explicàvem la necessitat d'una revisió profunda de la pintura italiana dels segles XVII-XVIII i a *El Propileu-22* us vam comunicar que havíem fet una proposta en ferm al Dr. Mauro Natale, professor emèrit de la Universitat de Ginebra. Aquesta proposta estava avalada pel nostre amic el malaguanyat Joaquim Garriga, de la Universitat de Girona, que havia d'acompanyar el professor Natale. Desgraciadament, uns pocs dies abans Garriga ens va informar que es trobava ingressat a l'hospital i que no creia possible assistir a l'encontre amb Mauro Natale a Montserrat. Ningú no va pensar mai que hi hauria un desenllaç tan fatal.

El Dr. Natale va ser amb nosaltres del 9 a l'11 de juliol. Era la primera vegada que visitava Montserrat i li va encantar. Havia llegit el llibre de la professora Barroero sobre la pintura italiana del Museu de Montserrat (1992) i també el catàleg de l'exposició que vam fer a Forte di Bard (2014). Van ser dos dies intensos d'inspeccionar un centenar de quadres, uns a l'interior del monestir, d'altres a la reserva i d'altres a l'exposició permanent del Museu. El P. Laplana li havia preparat un informe de cada quadre amb els dubtes que generaven les atribucions d'autories i les opinions que n'havien donat altres experts italians que havien visitat el Museu amb anterioritat. El professor Natale, en general, participava dels dubtes existents i creia que tots els especialistes que l'havien precedit, inclosa la Dra. Liliana Barro-

ero, apuntaven bé el cercle pròxim de l'atribució, però eren opinions molt aproximatives que caldria perfilar.

El Dr. Natale va ser molt franc i ens va fer tocar de peus a terra. Una descoberta com la que es va fer del quadre de Caravaggio al nostre Museu és irrepetible. La nostra col·lecció de pintura barroca italiana és d'un nivell mitjà i només té interès fora d'Itàlia. En aquell país és on es troben les obres mestres dels autors certs del nostre fons. Molts dels nostres quadres són obres del taller de l'artista, executades pels seus col·laboradors en vistes a una venda ràpida. També tenen interès, òbviament, des del punt de vista acadèmic, més que no artístic, ja que inclouen algunes variants respecte als prototipus. El Dr. Natale, amb sorpresa nostra, va considerar autèntiques algunes obres que nosaltres consideràvem còpies o falsificacions. Ens va aconsellar de restaurar-ne vuit o deu de les més interessants per tal de propiciar una millor lectura, ja que la brutícia acumulada no permet copsar-ne els detalls de la pinzellada. Aquesta feina ja l'hem començada i esperem portar-la a bon terme, ja que el professor Natale va assumir l'encàrrec de fer un catàleg raonat de la nostra col·lecció a partir de l'estudi que ja havia fet la Dra. Barroero, que el Dr. Natale valorava molt, ja que ella era deixeble de Federico Zeri, bon amic seu.

Encara no hem fixat data de publicació d'aquest catàleg de pintura italiana del Renaixement al Neoclàssic del Museu de Montserrat, a càrrec del professor Natale, però estem ficats en aquest projecte que, sens dubte, duren a terme en els anys vinents. La visita del Dr. Natale i les moltes hores que vam esmerçar al seu costat inspeccionant els quadres pel davant i pel darrere ens han servit com un curset accelerat d'estudi de la pintura italiana i també per a afinar l'olfacte i discernir l'obra del mestre o del taller.

En resum, no podem repicar campanes i ens hem de cenyir a la realitat del que tenim, però val la pena dur a bon terme aquest estudi ja que la nostra col·lecció, hores d'ara, fa un bon paper a Catalunya al costat d'altres col·leccions.

Agenda 2019 del MDM

El Museu de Montserrat ha publicat un llibre-agenda per a l'any 2019, un producte nou que combina una doble funció: l'ús pràctic d'ús quotidià com a calendari i bloc de notes, i també la difusió d'algunes obres emblemàtiques dels fons del Museu. Aquesta agenda vol ser una companyia amable en el transcurs de l'any, un objecte que prolonga en la memòria l'estona gratificant que el visitant ha pogut passar al Museu de Montserrat.

En aquesta primera edició de l'Agenda del MDM hem volgut ressaltar obres d'art de l'exposició permanent que tenen com a protagonistes els infants. Així, l'escultura *Maria Rosa* (1948) de Joan Rebull destaca a la coberta, mentre que a la contracoberta hi trobareu una altra escultura, *La nena de les trenes* (1966) de Josep S. Jassans. El llibre, en català i anglès, l'enceta un text de salutació del P. Josep de

C. Laplana, director del Museu. En una doble pàgina es pot veure l'any sencer amb una sola mirada. Tot seguit, cada mes de l'any amb unes pàgines en blanc per a notes. Cada apartat va encapçalat pel detall d'una obra diferent, d'autors molt rellevants de l'art català dels segles XIX i XX com Ramon Casas, Isidre Nonell, Joaquim Torres García, Ramon Martí Alsina, Pere Daura o Josep Obiols, entre d'altres.

El llibret és fruit d'una edició molt acurada realitzada per Editorial Mediterrània, té 140 pàgines i és de petit format (10,5 x 15,7 cm). Amb tapa dura i profusament il·lustrat en color, incorpora una goma elàstica de tancament i també un fil de punt de lectura. L'agenda és a la venda a les botigues de Montserrat per 10,50€.

Finestra oberta al dipòsit de reserva

Com ja sabeu, la *Finestra oberta al dipòsit de reserva* és aquest espai del Museu de Montserrat que dediquem a mostrar temporalment donacions recents que habitualment no tenen cabuda a l'exposició permanent.

JORDI FORNAS

(Barcelona, 1927-2011)

Composició interior

Oli i acrílic sobre fusta, 98,2 x 116 cm

N.R.: 202.327

Donació Fills de Jordi Fornas, 2013

L'estètica de Jordi Fornas traspuja l'herència picassiana, influenciada per un postcubisme entès amb més llibertat

formal, que el porta a una figuració esquemàtica. A final dels 70 aglutina tendències experimentals diverses, trenca els límits bidimensionals dels quadres i els converteix en objectes escultòrics. En els seus assemblatges proliferen elements arquitectònics i figures femenines en paisatges urbans; hi conflueixen el collage, l'objecte trobat, la fotografia i la pintura. Aquesta peça la van donar els fills del pintor després de l'exposició que el Museu de Montserrat li va dedicar l'any 2013.

JOSEP M. GARCIA-LLORT

(Barcelona, 1921-2003)

Sant Francesc d'Assís, 1964

Oli sobre tela, 96 x 130 cm

N.R.: 202.425

Donació Família Pla Ferrer, 2018

Coincidint amb la festivitat de Sant Francesc d'Assís (4 d'octubre), vam presentar a la *Finestra oberta* aquest quadre de Josep M. Garcia-Llort. La família Pla Ferrer de Sant Cugat del Vallès ens ha obsequiat enguany amb aquesta

pintura colorista que representa l'escena de Sant Francesc d'Assís amb el llop de Gubbio. És un Sant Francesc vestit de caputxí, envoltat d'animalons amb el Germà Sol radiant al fons. Els donants ens han assabentat que el quadre va pertànyer a la Sra. Carme Serrallonga, que fou directora de l'escola Isabel de Villena d'Esplugues de Llobregat, mecenes i col·leccionista d'art.

JOSEP OBIOLS

(Barcelona, 1894-1967)

Sagrada Família, 1933

Oli sobre tela, 73 x 100 cm

N.R.: 202.429

Donació Jordi Bacaria Martrus, 2018

Com en altres anys, quan arriba Nadal destaquem a la *Finestra oberta* una obra escaient amb les festes que celebrem. Aquest any no hem hagut de dubtar perquè entre les donacions rebudes figura el quadre de Josep Obiols *Sagrada Família* (1933), del qual ja us hem parlat en pàgines anteriors. Amb aquesta pintura volem felicitar el Nadal i les festes de Cap d'Any als visitants i als lectors d'*El Propileu*.

Col·laborem amb l'Any Vallmitjana

El Museu de Montserrat col·labora en l'Any Vallmitjana, un conjunt d'activitats que promouen la Universitat de Barcelona i el Seminari Conciliar de Barcelona l'any 2019 entorn als germans Venanci i Agapit Vallmitjana, aprofitant l'avinentsa del centenari de la mort de Venanci Vallmitjana. El punt central d'aquesta celebració serà una jornada d'estudi sobre l'obra d'ambdós que tindrà lloc al maig. Al Museu de Montserrat exposem des de l'octubre de 2017

l'escultura *Crist jacent* (20 x 86 x 26 cm) d'Agapit Vallmitjana, la qual tindrà una cartel·la especial amb el logotip de l'Any Vallmitjana. En consonància amb el projecte també incorporarem imatges i les fitxes tècniques corresponents de les peces que es conserven al Monestir per al catàleg virtual que hi haurà al web de la commemoració.

Ephemera

Ramon Casas. Targes postals sobre els seus dibuixos de "Chulas" folklòriques i la dona moderna

Els darrers mesos hem exposat a la vitrina d'*Ephemera* situada a l'entrada del Museu una nova selecció de postals de Ramon Casas (Barcelona, 1866-1932). Casas té una gràcia

especial per pintar i dibuixar la dona de tota classe i condició fent veure els atractius físics i espirituals de la model. Li agradaven els toros, era afeccionat a la guitarra i a la "juerga" flamenca. Per aquest motiu li agrada pintar les diverses models amb indumentària flamenca i un gran mantó de Manila brodat amb llargs serrells. Tanmateix, Casas era un típic espècimen barceloní de l'Eixample, amant

de tots els avenços de la vida moderna, com per exemple els cotxes. Per a ell la modernitat va unida a la dona que ultrapassa la vida domèstica i vesteix com la dona de París.

Targes postals de tema nadalenc

Com cada any per aquestes dates, omplim la vitrina d'*Ephemera* amb impresos referents a les festes de Nadal i Cap d'Any. Aquest any hem triat un conjunt de targes postals europees, principalment de Suècia i Alemanya, que auguren felicitat i bona sort. La majoria estan protagonitzades per infants i d'altres tenen intenció còmica. Totes pertanyen a la primera meitat del segle XX.

'Idoú – Ecce – Guaita quina peça!

La Sagrada Família de la Palmera (1830), de Salvador Mayol

Josep de C. Laplana

Director del Museu de Montserrat

El 1984, al número 9 del *Butlletí del Santuari de Montserrat*, vaig publicar un article referent a la capella de Sant Josep de la basílica montserratina en què parlava del quadre que ara proposo a la consideració dels lectors. El detonant d'aquesta decisió ha estat la restauració operada recentment. Ha estat un quadre gairebé oblidat i d'un moment en què a penes hi ha pintura religiosa que hagi sobreviscut als estralls de la Guerra Civil del 1936. És, a més, un quadre amb un considerable pes històric i relacionat, tot i que indirectament, amb la construcció del temple de la Sagrada Família de Barcelona. Per aquests motius, tot i que el quadre no pertany pròpiament al fons del Museu de Montserrat sinó

a la Basílica, he cregut que podia ser d'interès per als lectors d'*El Propileu* majoritàriament atrets pels fets artístics.

Les dades materials i objectives són aquestes:

Autor: Salvador Mayol (Barcelona, 1775-1834)

Títol: *La Sagrada Família de la Palmera*

Data: 1830

Oli sobre tela, 300 x 153 cm

Ubicació: Basílica de Montserrat, tercera tribuna alta del costat del Llobregat

El motiu de l'execució d'aquest quadre de gran format era el d'omplir i habilitar la capella lateral de Sant Josep, que és la contigua a l'altar major pel costat de migdia. El 12 d'abril de 1828 el rei Ferran VII, que havia recuperat el seu poder absolut, pujà a Montserrat acompanyat de la reina Amàlia i restà impressionat en veure Montserrat –que ell havia vist en tot el seu esplendor– convertit en un mar de ruïnes i de runa. Va prometre contribuir a la restauració amb mig milió de rals, que es feren efectius l'agost del mateix any. Amb aquests diners es va fabricar el cor nou d'estil neoclàssic, el projecte de restauració de l'església fet per l'arquitecte acadèmic Antoni Cellers (1773-1835), i dos quadres d'altar per a la basílica, ambdós de Salvador Mayol: el de Sant Josep, que és el que ens ocupa, i el de Sant Joaquim i Santa Anna, que es troba molt deteriorat a una capella lateral del Santuari del Miracle. Consta el pagament d'aquests dos quadres al pintor Mayol per valor de 2.134 rals. La pintura d'aquestes dues teles valgué a l'artista l'admissió a la Real Academia de San Fernando de Madrid.

El pintor rebé l'encàrrec de fer un Sant Josep, però volgué completar-lo amb les figures de l'Infant Jesús i Maria; tot i accentuant-hi el protagonisme de Josep, no tingué dificultat a canviar el programa de la composició pintant la típica escena del “Descans de la Sagrada Família en la seva fugida a Egipte”, un tema que permetia complementar el dramatisme del moment amb l'amorosa dolcesa de les tres figures. El lloc central és reservat per a Josep, que de cap manera és un vell venerable amb barba blanca sumit en la perplexitat i el dubte, com el pintaren alguns artistes barrocs. És un home que tot just ha arribat a la maduresa de la vida, que fixa els ulls al cel com demanant l'ajut diví en el dolorós soscaire de l'exili, mentre aguanta sobre els genolls, amb goig inefable, l'Infant Jesús que dorm plàcidament perquè se sent protegit pels braços forts del seu pare legal.

A la dreta, de perfil amb silueta cal·ligràfica, veiem la Mare de Déu, que enceta un somriure tot meditant els inescrutables designis de Déu i tenint a la mà la profecia d'Osees, “D'Egipte he cridat el meu Fill”, que és la que l'evangelista Mateu (2:15) aplica a l'escena evangèlica de la fugida a Egipte. Maria, amb amor de mare, agafa la maneta del nen adormit. A la dreta, ja en segon terme, un àngel infant sosté la vara florida, que és l'emblema característic de Sant Josep. I, més enllà, gairebé perduts al fons, besllumem el paisatge estereotipat d'Egipte, una piràmide i una palmera. La zona superior del quadre l'ocupen un estol d'àngels que voletegen entre els núvols i aguanten flors i un lliri de puresa. Tot i que el cromatisme és romàntic i una mica goyesc, la composició i el tractament tenen la sentor del neoclàssicisme acadèmic preceptiu a l'Escola de Llotja de Barcelona.

L'afegit històric d'aquest quadre comença arran de la pesta de còlera *morbus* de 1865, que flagel·là molt durament Barcelona i les poblacions de la rodalia, i que provocà l'evacuació de tothom que podia fer-ho. Entre els refugiats a Montserrat es trobava el llibreter barceloní Josep Maria Bocabella i Verdaguer (1815-1892), amb la seva família i alguns amics. Les notícies alarmants de morts i empestats que arribaven cada dia provocaren un ambient extraordinari d'exaltada religiositat, de pregàries i penitències. Al peu de l'altar de Sant Josep, i amb els ulls fets en aquest quadre, Bocabella es conjurà a treballar amb totes les seves forces en favor de la causa catòlica propagant la devoció a Sant Josep. I a partir d'aquest compromís contret a Montserrat sorgí l'Associació Espiritual de Devots de Sant Josep, que l'any següent obtenia l'aprovació diocesana, i tot seguit sortia a la llum pública la revista *El Propagador de la Devoción a San José*, que ha estat una de les publicacions de més exemplars –els socis inscrits van arribar a ser 600.000– i de més durada (de 1866 a 1947) de Catalunya. Bocabella deia sempre que el bressol d'aquesta entitat josefina era Montserrat.

El 1870 una altra pesta, aquesta de tifus icterode o febre groga, tornà a fer estralls a Barcelona i, un cop més, Bocabella i els seus cercaren refugi a Montserrat. I novament colpits per un sentiment de catàstrofe social i religiosa, sota el quadre de Sant Josep, prengueren el compromís d'organitzar una imponent peregrinació de josefins a Roma per a agrair al Papa Pius IX haver declarat Sant Josep patró de l'Església Universal i també per desagreujar-lo d'haver estat desposseït dels Estats Pontificis. A més d'una quantiosa aportació monetària, van regalar al Papa, que els rebé el 8 de novembre de 1871, una còpia del nostre quadre de Mont-

serrat feta en escultures de plata, en la qual el grup principal es trobava aixoplugat a l'ombra d'una ostentosa palmera, per la qual cosa la imatge rebé popularment el nom de la *Sagrada Família de la palmera* o, més lacònicament, *La palmera*. L'artista d'aquesta versió va ser el barceloní Francesc Pagès Cabañeras, que tenia el taller a la Riera de Sant Joan. A l'audiència hi havia una taula amb la imatge i una safata amb medalles i estampes que la reproduïen. El cronista digué que Pius IX s'hi aturà i exclamà: "O, quanto è bello". El director de l'Associació, que era el P. José María Rodríguez, Superior General de l'Orde de la Mercè, pronuncià el discurs d'ofrena recordant els orígens montserratins de l'entitat i de la imatge, i esmentant l'escaiença de la Sagrada Família en l'exili i el Papa exiliat del seu territori secular.

De retorn a Barcelona, Bocabella i els principals animadors del seu grup peregrinaren al Santuari de Loreto i allà Bocabella i els seus prengueren la decisió d'escometre una obra gegantina que ultrapassava enormement les seves possibilitats, però estaven plenament convençuts que Déu s'hi implicava: construir a Barcelona un temple dedicat a la Sagrada Família. Aquesta idea

ja l'havia proposat el 1869 Sant Josep Manyanet, però els josefins barcelonins no s'hi veieren amb cor. Ara, però, amb les benediccions de Pius IX i amb l'esperit enardit a Roma i a Loreto, cregueren que allò era una inspiració divina.

Com ja hem insinuat abans, la relació del temple de la Sagrada Família de Barcelona amb el quadre de Mayol per a l'altar de Sant Josep de Montserrat no és tan directa ni immediata com suggerí l'entusiasta Ramon Rucabado en un article publicat a la revista *Templo* el setembre de 1948, però sí indirecta. El grup escultòric, inspirat en el quadre de Mayol, que els josefins barcelonins regalaren a Pius IX, esdevingué emblemàtic del moviment promotor del temple. De fet, l'escultura que havia modelat l'escultor Francesc Pagès Cabañeras per fer-ne la versió de plata per al Papa presidia sota un dosser la cerimònia de benedicció de la primera pedra del nou temple de la Sagrada Família, el 19 de març de 1882. I com que els devots de Sant Josep volien tenir a casa *La Sagrada Família de la palmera*, l'associació havia posat a la venda còpies fetes de plata de 51 cm. d'alçada que es venien a 2.000 rals. I, encara, el jove escultor Miquel Blay, d'Olot, cap a la meitat dels anys 80, va fer-ne una nova versió, de més bona qualitat que la de Pagès Cabañeras, que la fàbrica de sants El Arte Cristiano d'Olot va comercialitzar en sèries de diferents mides d'escaiola policromada i daurada, per a esglésies, oratoris, cases particulars i, sobretot, per a les capelletes de "visita domiciliària", una pràctica devota promoguda pels josefins de tot el món. No és estrany de trobar encara exemplars d'aquesta imatge, esdevinguda enormement popular, tot i que molt mancada de qualitat artística, pels llocs més impensats d'Espanya i d'Amèrica Llatina.

Ὑγίαίνε – Valeté – A reveure!

Josep de C. Laplana

Director del Museu de Montserrat

Arran de la campanya mediàtica que m'han fet pels 40 anys pilotant el MDM, no sé exactament qui ni per què, he rebut moltes felicitacions i comentaris de tota mena. Alguns m'han dit que jo he donat vida al Museu però que també el Museu m'ha donat vida. Doncs bé, en part sí i en part no. El P. Laplana no està unit hipostàticament al Museu. Quan soni el truc de retirada ho faré ben de cor i passaré pàgina, perquè la direcció del Museu només ha estat una ocupació, intensa i la més duradora de la meua trajectòria, però el meu esperit albira altres dimensions que ja us podeu imaginar. Els diumenges a la tarda passo un dels moments més bons de la setmana escoltant amb volum bastant pujat algun CD de cant gregorià de Solesmes, sobretot d'enregistraments dels anys 50 o 70 de Dom Josep Gajard o de Dom Jean Claire amb els llums molt baixos i amb el *Graduale* a la mà. Conservo ben vius els interessos intel·lectuals amb què vaig entrar a Montserrat, després de ser alumne de primera del Dr. Pere de Palol, l'estudi de l'Església dels primers segles. Ara precisament estic escrivint un llibre que serà voluminós d'Elements d'Iconografia Cristiana Oriental, a partir de la col·lecció d'icones que es troben al nostre Museu. Em suposa un treball considerable d'investigació i de síntesi ja que hi faig veure l'origen antic, paleocristià, de l'art bizantí i eslau, i d'esquitllentes també de l'occidental, de tot l'entramat d'imatges que conformen l'expressió visual del cristianisme. Encara tinc un altre llibre començat –tot i que a hores d'ara aparcat fins que no acabi amb les icones– sobre l'art religiós del segle XIX i primera part del XX. Mai l'art cristià no havia estat tant degradat i mai no havia lluitat tant i tan contra corrent cercant d'expressar la fe amb imatges de manera coherent amb el batec dels temps. Són temes que m'apassionen.

Sortosament tinc al meu costat un equip de col·laboradors ben formats que m'han agafat el xip i porten amb solvència i eficàcia el dia a dia del Museu, de les exposicions temporals, del gruix informatiu d'*El Propileu* i dels webs, mentre jo em dedico a fer volar coloms. No valoreu negativament aquests *excursus* meus, perquè, en bona lògica, jo hauria d'estar jubilat fa deu anys, i tanmateix continuo pilotant el MDM.

Assegurances Catalana Occident assegura obres d'art

www.catalanaoccidente.com

Una part molt notable del patrimoni artístic de Catalunya ha tingut la cobertura d'Assegurances Catalana Occident. Aquesta entitat asseguradora manté actualment el seu compromís a favor del patrimoni artístic amb més interès i entusiasme que mai.

Garantim a tot risc les obres d'art, no solament en situació estàtica, sinó també en totes les operacions a què són sotmeses per tal de difondre la cultura en exposicions temporals, transport, manipulació i embalatge.

Assegurances Catalana Occident opera a l'Abadia de Montserrat habitualment i també al Museu de Montserrat.

Francesc Torrecassana (1845-1918)

Nena davant del piano

ca. 1884

Oli sobre tela

55 x 46 cm

N.R.: 200.551

Donació J. Sala Ardiz, 1980

ASEDESA S.A.
Correduría de Seguros

FUNDACIÓ ABADIA DE MONTSERRAT. 2025

Edició	Museu de Montserrat
Director	Josep de C. Laplana
Redacció	Josep de C. Laplana, Raül Maigí, Montserrat Marín i Bernat Puigdollers
Secretaria	Sandra Rosas
Disseny gràfic	www.victoroliva.com
Fotografies	Dani Rovira, Eva Manteca, Pere Grima i Equip tècnic MDM

© Salvador Juanpere, Pere Créixams, VEGAP, Barcelona, 2018

Administració	Museu de Montserrat 08199 Abadia de Montserrat Tel. 00 34 938 777 745 Fax 00 34 938 777 736 elpropileu@larsa-montserrat.com
Els articles signats expressen solament l'opinió dels seus autors.	
Impressió	Dilograf, S.L. (Cornellà de Llobregat)
Dipòsit legal	B-10.021-2008
www.museudemontserrat.com	